

2014-11-17

Förstudie

Om förutsättningarna för hur ett
romskt informations- och
kunskapscenter kan etableras i
Göteborgsregionen

Sofia Hultqvist

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Projektledare: Sofia Hultqvist och Bagir Kwiek

Rapportförfattare: Sofia Hultqvist

Referensgrupp: Diana Nyman (Romska rådet), Ingrid Schiöler (Romska rådet) och Jan Svensson (Göteborgs Stad Stadsledningskontoret)

Korrektur: Elin Strand (Elistra Consling)

Intervjuer från projektet Rom san – är du rom: Cecilia Köljing (Mogul reportage)

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Innehåll

Sammanfattning	5
Uppdrag.....	7
Organisation.....	7
Metod och datainsamling.....	7
Nulägesbeskrivning.....	9
Bakgrund.....	9
Den romska befolkningen i Göteborgsregionen	9
Styrdokument.....	11
Minoritetslagstiftningen.....	11
Förstärkning av minoriteternas rättigheter.....	11
Strategi för romsk inkludering under 2012-2032	12
Lokala styrdokument och samråd.....	12
Projekt och verksamheter.....	15
Göteborg Stad - pilotkommun för romsk inkludering	15
Romskt informations- och kunskapscenter (RIKC) i Malmö	17
RKC Stockholm.....	20
Vi är romer/ Rom san	21
Romano llo	22
Öppen förskola på Göteborgs Räddningsmission.....	22
Agnesbergs Folkhögskola.....	23
Romska föreningar och nätverk.....	23
Problem för romer i mötet med offentlig sektor	25
Arbete/försörjning	25
Utbildning.....	27
Hälsa	30
Bostad	31
Socialtjänst.....	32
Trygghet i det offentliga rummet.....	33
Registreringar	33
Verksamhetsbeskrivning.....	34
Verksamhet/uppdrag.....	35

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Huvudman/Samarbetsparter/Organisationsform	38
Verksamhetslokaler	41
Garanterat romskt inflytande	41
Bemanningskompetenser	42
Kompetensutveckling	43
Tillgänglighet	44
Jämställdhet	44
Ekologisk hållbarhet	44
Barnperspektiv	44
Budget	45
Tidsplan	45
Avslutning	46
Lista över bilagor	46

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Sammanfattning

Behovet av att utreda förutsättningarna för hur ett eventuellt romskt informations- och kunskapscenter i Göteborgsregionen kan etableras är sprunget ur samarbetet mellan romska grupper och Göteborgs Stad. Eftersom romer är en nationell minoritetsgrupp, och i vissa kommuner relativt få personer, finns en fördel med ett samarbete mellan flera kommuner och Västra Götalandsregionen. Utgångspunkten för denna förstudie är att se om det går att skapa strukturer som på lång sikt kan ge romer likvärdiga möjligheter till egen försörjning och att bidra till samhället.

År 2000 ratificerade Sverige Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Romer erkändes som en av Sveriges fem nationella minoriteter. 2009 kom en ny språklag, och 2010 en skärpt minoritetslagstiftning som ger ett ytterligare skydd för de nationella minoriteternas rätt till sitt språk, sin kultur och inflytande över frågor som rör dem.

Parallellt med minoritetslagstiftningen krävde EU-kommissionen att alla medlemsstater skulle anta eller utveckla redan befintliga strategier för romsk inkludering. Det ledde till att regeringen 2012 fattade beslut om en strategi vars övergripande mål är att den rom som fyller 20 år 2032 skall ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom. I strategin har kommunerna och landstingen en viktig roll för att nå målet. Som en del av strategin utsågs fem pilotkommuner, av vilka Göteborg är en. Pilotverksamhetens syfte är att ta fram metoder för romsk inkludering på kommunal nivå under 2012-2015. Pilotprojektet skapar erfarenheter, nätverk och metoder som vi har försökt fånga upp i denna förstudie.

Förslaget på verksamhetsbeskrivning bygger på flera delar, intervjuer med romer och tjänstepersoner, besök och samtal med relevanta projekt och verksamheter, nära samarbete med Göteborgs pilotkommunsprojekt och Romska rådet samt skrivna rapporter och litteratur. Det finns långsiktiga verksamheter i Göteborgsregionen av och för romer, vi har bland annat tagit del av erfarenheterna från Agnesbergs Folkhögskola, Förskolan Romano Ilo och Räddningsmissionens förskola för romska mobila EU-medborgare. Vi har även tagit del av erfarenheterna från projektet bakom utställningen *Vi är romer* samt pratat med romska föreningar.

I Malmö finns ett romskt informations- och kunskapscenter (RIKC) som arbetar såväl med att utveckla Malmö stads verksamheter som att direkt stödja den romska befolkningen. I Stockholm fanns ett Romskt kulturcentrum (RKC) åren 2002-2012. Fram till 2007 drevs RKC i nära samarbete med Stockholms stads kulturförvaltning och senare tog den ideella föreningen helt över verksamheten.

Vid intervjuer och samtal med romer i denna förstudie är det många som vittnar om hur svårt det är att ta sig in i samhället även om viljan finns. De har mötts av diskriminering och strukturer och normer som är svåra att förstå sig på samtidigt som brist på utbildning gör det svårt att få arbete. De beskriver även svårigheten med att ha ett schemalagt jobb utan tillgång till samhällets institutioner, de olika delarna av livet påverkar varandra och för att bryta ett mönster och komma i kapp resten av befolkningen i livsvillkor behövs det förändringar på flera områden samtidigt. Som en av intervjupersonerna uttrycker det:

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

”Det är en helhet. Många kan inte jobba heltid för att de måste ta hand om sina äldre. Barn får vara hemma från skolan för att hjälpa till. Det blir en ond cirkel. Allt hänger samman”

Enligt förslaget i denna förstudie är syftet med ett center att den romska befolkningen i regionen ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den icke-romska. Centret ska arbeta i linje med konventioner om mänskliga rättigheter, minoritetslagstiftningen och den nationella strategin för romsk inkludering. Centret skall arbeta för alla romer enligt definitionen i minoritetserkännandet samt de romer som kommer hit från andra EU-länder idag. Den uttalade målgruppen är romer men samtidigt ska centret visa en öppenhet gentemot personer från samtliga etniska grupper och inte kontrollera etnicitet. Det övergripande målet är ett samhälle för alla.

Kartläggningen visar att det finns en ömsesidig misstro mellan romer och offentlig förvaltning. Den visar även att det råder en utbredd trötthet på projekt och kortsiktiga insatser. Människor som lever med få kontakter med det offentliga, eller där det saknas förtroende i relationerna, har svårt att tillägna sig tillfälliga och kortvariga insatser. Vidare visar kartläggningen att det finns ett tydligt behov av långsiktighet och organisatorisk stabilitet.

Centrets uppgift är att ge redskap och skapa nya kontakter mellan offentlig förvaltning och romer för att öka förtroendet mellan grupperna. Det är viktigt att centret inte bidrar till att låsa fast romer i ett permanent utanförskap utan arbetar efter principen att centret behövs under en period tills romerna fått en chans att komma ikapp andra grupper när det kommer till de fem prioriterade livsområdena. Regeringens 20-års mål så som det är formulerat i strategin för romsk inkludering är en god utgångspunkt i arbetet. När det finns ett acceptabelt förtroende mellan offentlig förvaltning och romer och det finns romska personer som arbetar i ordinarie verksamhet kommer centret ha spelat ut sin roll.

Det finns en efterfrågan på ökad kunskap, rådgivning och möjlighet att skaffa nya kontakter både från personer som arbetar inom offentlig förvaltning och från romer. Vi föreslår ett tvådelat uppdrag där ena delen av verksamheten främst syftar till att utveckla offentlig verksamhet för att bättre fungera för den romska gruppen och den andra delen är stöd och rådgivning direkt till romska grupper och individer. Ett tvådelat uppdrag inom en och samma verksamhet bidrar till en uppdaterad bild av vilka behov och svårigheter som finns för den romska gruppen vilket kan föras vidare till berörda verksamheter och det blir en arena för medborgardialog. Samtidigt kan de som arbetar med samhällsvägledning få ett stöd i hur systemen fungerar av dem som arbetar med utvecklingsarbete. Mot den här bakgrunden finns det goda skäl att hålla ihop centret inom ramen för en och samma verksamhet.

För att personer från hela Göteborgsregionen skall kunna ta sig till centret rekommenderar vi centralt belägna lokaler i Göteborg.

Kartläggningen har även visat vikten av att tillräckligt med tid avsätts för att skapa en fungerande verksamhet; att bygga upp den kompetens som behövs, skapa stabila strukturer och en hållbar organisationskultur. Därför föreslås en tidsplan där de första rekryteringarna börjar 2015, centret smygstartar enbart mot Göteborg 2016, öppnar för regionen och fler kommuner 2017 och kan vara i gång i full skala tidigast 2018.

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Uppdrag

Behovet av att utreda förutsättningarna för ett eventuellt romskt informations- och kunskapscenter i Göteborgsregionen är sprunget ur samarbetet mellan romska grupper och Göteborgs Stad. Samarbetet intensifierades när Göteborgs Stad blev en av fem pilotkommuner för romsk inkludering och frågan om ett center lyftes igen. Romska rådet har velat se en utredning samtidigt som Kommunstyrelsen i Göteborg har gett stadsledningskontoret i uppdrag att undersöka möjligheterna att starta en sådan verksamhet. Tillsammans söktes och beviljades medel för en förstudie från Europeiska Socialfonden (ESF) och det här är resultatet av den. Arbetet med förstudien har genomförts under perioden januari - oktober 2014.

Uppdraget har varit att göra en nulägesbeskrivning av behoven och erfarenheter från andra verksamheter och utifrån det ta fram ett förslag på verksamhetsbeskrivning samt budget. Uppdraget har även varit att påbörja ett samarbete mellan romska representanter, Göteborgsregionens Kommunalförbund (GR) och Västra Götalandsregionen kring ett kommande center.

Organisation

Stadsdelsnämnden Östra Göteborg är projektägare och förstudien är gjord inom ramen för Göteborg som pilotkommun för romsk inkludering, ett regeringsuppdrag som sträcker sig mellan 2012-2015. Förstudien har kunnat använda de nätverk och den kompetens som har byggts upp inom pilotkommunsverksamheten, inte minst ett nära samarbete med Romska rådet och dess ledamöter.

En referensgrupp bestående av representanter från Romska rådet och stadsledningskontoret i Göteborg har arbetat mycket nära projektledarna. Referensgruppen har bidragit med kunskaper och synpunkter under hela arbetet och haft en stor del i att forma det förslag som förstudien landar i.

Även tjänstepersoner från Västra Götalandsregionen och GR har deltagit i processen och kommit med viktig information och synpunkter.

Under arbetets gång har ett nätverk upprättats som ska titta vidare på praktiska förutsättningar för ett regionalt samarbete kring ett romskt informations- och kunskapscenter. Där ingår representanter från Västra Götalandsregionen, Göteborgs Stad, Mölndals stad, Härryda kommun samt Partille kommun. Fler av de övriga kommunerna inom GR har visat intresse för att vara med i nätverket.

Metod och datainsamling

Det finns en intervjutrötthet inom den romska gruppen. Många romer erfar att tjänstepersoner kommer och hämtar in information, drar nytta av ens kunskaper och tankar men att märkbara resultat saknas eller återkoppling på vad som sades vid intervjuerna uteblir. Samtidigt har det parallellt med denna förstudie pågått ett arbete med en nulägesbeskrivning som Länsstyrelsen i Stockholm och ett flertal myndigheter står bakom. De har genomfört träffar och intervjuer i Göteborgsområdet, vilket ytterligare har bidragit till den befintliga intervjutröttheten.

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

För att arbetet med förstudien ska vara transparent och ge romer en reell möjlighet att påverka har det inte gjorts intervjuer i klassisk mening med öppna neutrala frågor enligt formulär om personernas livssituation, behov och tankar. Istället har vi presenterat vårt arbete, ställt upp en hypotes kring hur ett kommande center skulle kunna fungera och låtit personerna vi träffat ge respons på det, och komma med åsikter, frågor och synpunkter.

Vi har träffat ett tjugotal personer som inte sitter i Romska rådet eller har ett nära samarbete med kommunen idag. Då vissa varit gruppintervjuer där några kommit in i mitten av samtalet är det svårt att ge en exakt statistik på kön och antal men vi har träffat minst 10 kvinnor och 10 män och det är både unga, medelålders och äldre som vi talat med ur olika romska grupper. Vi har träffat romer i flera kommuner i VGR.

Under förstudiens gång har vi även träffat över 50 tjänstepersoner i enskilda möten, deltagit på ett antal möten samt ordnat en LFA workshop (Local Framework Approach) för att få med flera perspektiv.

För att säkerställa romskt medbestämmande i förstudien har vi haft återkommande möten och samtal med Romska rådet i Göteborg, både i grupp och med enskilda individer i Rådet. Det är svårt att sätta sig in i en komplex fråga vid ett tillfälle; bättre att återkomma, få fundera, prata med andra och sedan kunna ge relevanta verklighetsbeskrivningar och synpunkter. Genom det här interaktiva förhållningssättet är det vår förhoppning att projektledarna inte tagit över tolkningsföreträdet utan att utredningen skett på ett transparent sätt där personer och grupper ur den romska befolkningen haft möjlighet att påverka och aktivt delta i processen.

För att ge en beskrivning av vilka svårigheter romer möter i kontakten med det offentliga har vi utgått från tidigare intervjuer utförda under 2012-2013 (drygt hundra intervjuer som låg till grund för utställningen och boken *Vi är romer*).

Under förstudien har projektledarna besökt Malmö vid tre tillfällen och intervjuat politiker, företrädare för föreningar och tjänstepersoner på stadshuset och det romska informations- och kunskapscentret där. Vi har även besökt Stockholm vid två tillfällen och samtalat med de som arbetar med regeringens strategi för romsk inkludering på Arbetsmarknadsdepartementet samt Länsstyrelsen i Stockholm för att sätta planerna med centret i en nationell kontext. Vi har även intervjuat personer som arbetade med det romska kulturcentret i Stockholm för att ta del av deras erfarenheter samt de som arbetar med den ESF finansierade förstudien *Romsk inkludering i Stockholmsregionen* för att ta till oss av deras tankar och resultat hittills.

Som en del av kartläggningen har vi gått igenom ett större material, både rapporter, utvärderingar, böcker, broschyrer och webbsidor. I litteraturlistan anges de viktigaste källorna.

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Nulägesbeskrivning

Bakgrund

Föreställningen om institutioner som arbetar specifikt för att förbättra romers situation är inte ny. På 1950-1960 talen fanns det zigenarkonsulenter i de större städerna, som skulle hjälpa romer med praktiska problem och samtidigt fungera som experter gentemot offentlig verksamhet.

Zigenarkonsulenterna var icke-romer. Dåtidens syn på romer som mindre kompetenta och i behov av hjälp och uppfostring för att få komma in i samhället gör att dessa konsulents ”expertroll” idag är mycket kritiserad. Idag talas det om romsk inkludering, att romer själva måste ha medbestämmande i beslut som rör gruppen. Samråd och romska brobyggare etableras i allt fler forum.

Under 2000-talet har Europarådet varit en pådrivande kraft för att Sverige ska inkludera sina minoriteter och då inte minst den romska minoriteten. Ett av EU:s starkaste instrument är strukturfonderna som kan sökas av offentlig sektor och organisationer för projekt som riktar sig till romska målgrupper. Det har lett till att arbetet med romsk inkludering på lokalt plan till stor del består av projekt, som är kortvariga till sin karaktär. Romer är ofta delaktiga i projekten, men när projekten är slut finns få kvar i den ordinarie verksamheten. En utveckling som är på väg att förändras och fler romer som arbetar med romska frågor har nu fasta anställningar.

Frågan om att skapa långsiktiga institutioner har väckts i flera sammanhang, inte minst av romska aktivister. Det finns två spår i utvecklandet av romska offentliga institutioner. Det ena är romska kulturcentra som ska sprida och utveckla romsk kultur och språk och öka kunskapen om den romska minoriteten bland allmänheten. Det andra spåret, vilket denna förstudie utreder, är institutioner vilkas syfte är att överbrygga glappet i tillgången på offentlig service och försörjning, och säkerställa att romer har samma möjligheter och rättigheter som andra invånare.

I Stockholm startades 2002 ett romskt kulturcentrum tillsammans med Stockholms Stad, och i Malmö finns sedan 2009 ett romskt informations- och kunskapscentrum.

Utgångspunkten för den här förstudien är att diskutera förutsättningarna för att etablera ett romskt informations- och kunskapscenter som långsiktigt kan arbeta med romsk inkludering i Göteborgsregionen – en fråga som drivits av romska företrädare.

Den romska befolkningen i Göteborgsregionen

Som en del av arbetet med förstudien har vi ringt runt och kontaktat romer i hela Västra Götalandsregionen för att fråga var de bor och vilka grupper de identifierar sig med. Vi har fått kontakt med eller pratat med folk som känner romer i samtliga kommuner i Västra Götalandsregionen. Av etiska skäl har vi valt att inte sammanställa informationen uppdelat per kommun.

I kommunerna bor det allt ifrån ett fåtal familjer till över 10 000 personer i Göteborg. Enligt den information vi har fått är Göteborg, Borås, Munkedal, Trollhättan, Uddevalla och Vänersborg de

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

kommuner i Västra Götalandsregionen som har flest romska invånare. Av de kommuner som är med i GR har förutom Göteborg, Alingsås, Härryda, Mölndal och Tjörn flest romska invånare.

Romer är en heterogen folkgrupp med olika kulturella uttryck, men är samtidigt ett folk. Romer har levt i olika länder och under skiftande levnadsbetingelser men har i grunden gemensam historia, traditioner, levnadsregler och språket romani chib som förenar. Språket kan dock skilja sig så mycket åt att det är svårt att förstå varandra. Romer har under århundradena anpassat sig efter de samhällena man bott i. Romer som har sin religiösa tillhörighet inom alla de olika världsreligionerna. Samtidigt säger många romer att de snabbt var helst i världen kan se vem som är rom och att det finns en självklar gemenskap.

I Sverige bor idag romer vilkas historia skilt sig åt det senaste tusen åren. I slutet av 1990-talet började svenska myndigheter och romer själva använda sig av ett nytt sätt att beskriva romer i Sverige utifrån fem olika grupper. Resanderomer, svenska romer, finska romer, utomnordiska romer och nyanlända romer. Vilken grupp man tillhör beror på när ens familj invandrade till Sverige.¹

Sedan den definitionen gjordes har det kommit romer från de nya EU länderna som vi här benämner mobila romska EU-medborgare. Även om en del av dem kommer hit med en önskan om att stanna medan andra är här i säsonger för att hitta försörjning.

Parallellt finns samtidigt en global kategorisering utifrån vilken yrkesgrupp eller språkgrupp man tillhör: kelderara, lovara, arli, gurbeti, tjurara, kaale, rumungri, machvaia och ashkalije, är de vanligaste i Göteborgsregionen. Alla gruppindelningar är förenklade och många kan identifiera sig med flera grupper samtidigt.

¹ Läs mer om de romska grupperna och den romska historien på Varromskahistoria.se som är framtagen som en del av utställningen *Vi är romer*.

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Styrdokument

Minoritetslagstiftningen

År 2000 ratificerade Sverige Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. I och med detta erkändes romer, samer, judar, sverigefinnar och tornedalingar som nationella minoriteter och romani chib (alla varieteter), samiska (alla varieteter), jiddisch, finska och meänkieli (alla varieteter) som minoritetsspråk. I ramkonventionen fastslås att skyddet av nationella minoriteter är en integrerad del av det internationella skyddet av mänskliga rättigheter. Från minoritetserkännandet:

Gemensamt för de nationella minoriteterna är att de har befolkat Sverige under lång tid. Minoritetsgrupperna har en uttalad samhörighet och en egen religiös, språklig eller kulturell tillhörighet och en vilja att erhålla sin identitet. De nationella minoriteterna har även aktivt värnat den egna gruppens kultur och språk så att dessa kulturer utgör en levande del av det svenska samhället och vårt gemensamma svenska kulturarv. Antalet personer som tillhör de grupper som erkänts som nationella minoriteter bedöms uppgå till ca en halv miljon...

Varje enskild individ avgör själv om han eller hon anser sig tillhöra en nationell minoritet och om han eller hon vill göra anspråk på det skydd och stöd som samhället erbjuder minoriteten. Tillhörigheten baseras således på individuell självidentifikation och etnisk förankring i gruppen. Något tvång för individen att ingå i en minoritet finns inte.²

Förstärkning av minoriteternas rättigheter

I syfte att stärka de nationella minoriteternas rättigheter och för att höja ambitionen i minoritetspolitiken lämnade regeringen år 2009 propositionen *Från erkännande till egenmakt* 2008/09:158. Utifrån denna trädde den nya lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk i kraft 1 januari 2010. Ett syfte med lagen var att ge bättre möjligheter till inflytande för de nationella minoriteterna för att synliggöra gruppernas behov i samhället.

Lagens allmänna bestämmelser (grundskyddet) gäller i hela landet och omfattar samtliga fem nationella minoriteter och är en viktig del i arbetet med att säkerställa att personer som tillhör någon av de nationella minoriteterna får tillgång till sina rättigheter.

I grundskyddet fastslås att kommunen och landstingen tillsammans med staten har ett ansvar för att informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter. Vidare att de har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken och möjligheterna att behålla och utveckla minoritetskulturen. Barns utveckling av den kulturella identiteten och tillgång till det egna minoritetsspråket är särskilt prioriterat. Kommunen och skolan har ett stort ansvar för att tillgodose de

² Propositionen Nationella minoriteter i Sverige (prop. 1998/99:143, bet. 1999/2000:KU6, rskr. 1999/2000:69)

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

förstärkta rättigheterna till modersmålsundervisning som finns för barn som tillhör någon av de nationella minoriteterna. Kommunen och landstinget ska vidare ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och samråda med representanter för minoriteterna så långt det är möjligt.

1 juli 2009 fick Sverige en språklag (2009:600) som slår fast att den som tillhör en nationell minoritet ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket. "Det allmänna" ska, enligt språklagen, ansvara för att den enskilde ges tillgång till språket.

Strategi för romsk inkludering under 2012-2032

Som ett komplement till minoritetspolitiken fattade regeringen den 16 februari 2012 beslut om en strategi för romsk inkludering under 2012-2032, på begäran av EU-kommissionen. Strategins utgångspunkt är Sveriges internationella förpliktelser kring mänskliga rättigheter med särskilt fokus på principen om icke-diskriminering, jämställdhet och barnets rättigheter. Strategins övergripande mål är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom.³

En del av strategin rör kunskapsuppbyggnad och en fyraårig pilotverksamhet 2012-2015. Syftet är att bygga upp en struktur eller motsvarande långsiktig lösning för att förbättra romers inkludering och sprida de erfarenheter som görs. Pilotverksamheten bedrivs av fem utvalda kommuner, Arbetsförmedlingen, Skolverket även Diskrimineringsombudsmannen och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) deltar i pilotverksamheten som samordnas av Länsstyrelsen i Stockholm.

Regeringen tar även upp behovet av råd och stöd för romer som söker kontakt med kommun och landsting och gör bedömningen att kommuner och landsting skall försöka finna lokala lösningar för att möta det behovet.

Efter valet 2014 har minoritetsfrågorna placerats på kulturdepartementet samt att det enligt regeringsförklaringen skall starta ett nationellt forskningscenter om rasism, där antiziganism är en del.

Lokala styrdokument och samråd

Kommunen och landstingen har ett stort ansvar för efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna i Sverige och har en nyckelroll i arbetet med att förbättra romers situation. Kommuner och landsting arbetar med verksamheter som är starkt rättighetsanknutna och är avgörande för romers möjligheter till inkludering i samhället.

Samrådet är det forum för erfarenhetsutbyte där kommun och representanter för minoritetsgrupper möts och lär av varandra. I de rådande nationella och internationella lagstiftningarna understryks att staters och kommuners arbete med minoritetsfrågor ska ske i samråd med representanter för dessa grupper. Det ska systematiskt inhämtas synpunkter för att skapa en balans mellan kommunens arbete och minoriteters behov.

³ (Skr. 2011/12:56).

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Av de kommuner i Göteborgsområdet som deltar i förstudien är det enbart Göteborg som i dagsläget har samråd med romska representanter och en handlingsplan för nationella minoriteter. I övriga kommuner ingår det i policys för likabehandling.

Göteborgs Stad

Göteborgs Stad har löpande samråd med samtliga minoriteter för att fånga upp frågor och få synpunkter om vad minoritetsgruppernas representanter tycker är viktigt.

Två gånger per år inbjuder stadsledningskontoret representanter för de nationella minoriteterna till samrådsmöte där representanter för kommunstyrelsen deltar samt tjänstepersoner från relevanta verksamheter. Detta i syfte att på ett systematiskt sätt ta in synpunkter och ge tillfälle för staden och minoritetsgrupperna att utbyta erfarenheter samt dryfta behov av samarbete kring det fortlöpande arbetet.

Utöver det har Stadsledningskontoret regelbundna samrådsmöten med Göteborgs stads Sverigefinska råd, Kulturgruppen för Resandefolket och Romska rådet. Fortlöpande tar stadsledningskontoret emot samtal eller besök av de minoritetsorganisationer som är representerade vid samrådsmötena eller andra representanter för minoritetsgrupperna som söker kontakt. På så sätt kartläggs fortlöpande behov som minoriteterna har och som de önskar samverka med staden för att lösa.

En gång om året bjuder stadsledningskontoret in till ett öppet möte för nationella minoriteter där den som önskar är välkommen att delta, föreningsaktiv eller ej.

Under 2012-2015 har samrådet med den romska minoriteten, genom Romska rådet, intensifierats inom ramen för pilotverksamheten. Rådet består av max 15 medlemmar från fyra av de fem undergrupperna i den erkända minoriteten romer. Resandegruppens representanter har valt att stå utanför såväl Romska rådet som pilotprojektet och har ett separat samråd. Romska rådet har en jämn fördelning av kvinnor och män och tillhör en yngre generation. Under 2014 påbörjas en process tillsammans med SKL – Sveriges Kommuner och Landsting för att utveckla hållbara samråd.⁴

En handlingsplan för fyra av de nationella minoriteterna (romer, judar, samer och tornedalingar) har tagits fram i Göteborgs Stad och antogs i juni 2014. För den sverigefinska minoriteten har en separat handlingsplan har tagits fram då Göteborg är förvaltningsområde.

Förslag på insatser har tagits fram i dialog med representanter för berörda nationella minoriteter. Målen i handlingsplanen fokuserar på språk, kultur och inflytande. Målen är direkt kopplade till rådande lagstiftning.

Följande delmål har antagits:

- Informationen om nationella minoriteters rättigheter ska finnas tillgänglig.
- Göteborgs Stad ska, så långt det är möjligt, ge muntlig eller skriftlig kommunikation på aktuellt nationellt minoritetsspråk.

⁴ <http://www.skl.se/demokratiledningstyrning/manskligarattigheter/nationellaminoriteter.110.html>

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

- Göteborg Stad ska, så långt det är möjligt, ge tillgång till äldreomsorg på nationellt minoritetsspråk.
- De nationella minoriteterna ska uppmärksammas och fördomar ska förebyggas.
- Synligheten för de nationella minoriteternas kultur ska öka.
- Främjande av nationella minoriteters kultur och språk.
- De nationella minoriteternas möjlighet till språkbruk ska öka.
- Göteborg som pilotprojekt för romsk inkludering ska arbeta fram hållbara strukturer för fortsatt arbete för inkludering av romer.

Social resursnämnd har sen 2007 arbetat med fattiga mobila EU-medborgare som kommer hit, mycket tillsammans med frivilligorganisationer som de har samarbetsavtal med. Nämnden fick i budgeten för 2014 nära 7 miljoner kronor för tillfälliga boenden och insatser för gruppen. Kommunstyrelsen har under hösten 2014 fattat ett beslut om att ge Social resursnämnd ett uppdrag att samordna stadens insatser till fattiga mobila EU-medborgare.

Västra Götalandsregionen (VGR)

Rättighetskommitén inom Regionen är i processen att tillsammans med representanter för de nationella minoriteterna ta fram en handlingsplan. Det finns ingen tidigare motsvarighet så handlingsplanen blir det första dokumentet om hur de nationella minoriteterna skall få sina särskilda rättigheter tillgodosedda. Planerna på ett kommande romskt kunskaps och informationscenter finns med i arbetet med handlingsplanen. Planen beräknas bli klar under 2015.

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Projekt och verksamheter

Det finns pågående och avslutade projekt och verksamheter som arbetar med romska frågor eller vänder sig till romer. Här är en genomgång av några av dem vi besökt och/eller pratat med dels som kommande möjliga samarbetspartners och dels för att ta del av deras erfarenheter i utformandet av förslaget till ett romskt informations- och kunskapscenter i Göteborgsregionen.

Göteborg Stad - pilotkommun för romsk inkludering

År 2010 fick stadsledningskontoret i uppdrag av kommunstyrelsen att tillsammans och i nära samverkan med romska grupperingar skapa stödjande aktiviteter för romer i staden.

Den dialog som pågått med romer sedan 2005 intensifierades därmed och resulterade bland annat i att Göteborgs Stad våren 2012 ansökte om att få bli pilotkommun för romsk inkludering. Regeringen fattade i april 2012 beslut om utse Göteborg till en av fem pilotkommuner mellan 2012-2015. Utöver Göteborg har även Luleå, Linköping, Helsingborg och Malmö utsetts att ingå i pilotverksamheten. Pilotkommunerna ska ta fram goda exempel på metoder och arbetssätt för att förbättra romers inkludering inom framförallt områdena utbildning, arbete, hälsa och social omsorg. Det övergripande syftet med arbetet i är:

”Alla som bor i Göteborg ska ha samma värde, rättigheter och möjligheter att leva och utveckla sina liv. Syftet med arbetet inom ramen för pilotkommunsarbetet är att skapa en struktur så att kommunens ordinarie verksamhet utformas så att romers mänskliga rättigheter säkerställs i samma utsträckning och på lika villkor, som för den som är icke-rom”⁵

När samrådet med kommunen intensifierades såg den romska gruppen ett behov att skapa en egen plattform för dialog med kommunen. Det ledde till att Romska rådet bildades.

Romsk delaktighet och inflytande är en förutsättning för Pilotkommunsprojektets genomförande.

Östra Göteborg är ägare av pilotprojektet som ligger under Sektorn för Kultur och Fritid. Samtidigt har stadsledningskontoret det stadsövergripande huvudansvaret för att minoriteters rättigheter tillvaratas och för samrådet med Romska rådet. I pilotkommunsprojektet är en projektsamordnare, fyra brobyggare placerade på lika många skolor samt en brobyggare inom socialtjänsten anställda.

⁵ Projektplan: Göteborg – Pilotkomun för romsk inkludering 2012-2015

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

I pilotprojektet och i samråd med Romska rådet har följande fem prioriterade områden tagits fram och inom dessa har mål formulerats. Det är de områden där den romska gruppens behov av förbättringar och åtgärder anses störst.

- Skola/Utbildning
- Socialtjänst/Boende
- Hälso- och sjukvård
- Arbete
- Fritid/Kultur

En temagrupp har bildats kring varje område med tjänstepersoner, främst från Göteborgs Stad men även representanter från Arbetsförmedlingen, Västra Götalandsregionen och ett ESF finansierat projekt om äldre romers hälsa. I varje temagrupp sitter även representanter från Romska rådet. Temagruppernas syfte är att pröva metoder för romsk inkludering och utvärdera resultaten, en pilotverksamhet där erfarenheterna sedan ska spridas till andra kommuner. Temagrupperna Skola/Utbildning och Socialtjänst/bostad har ett extra uppdrag att följa och stötta brobyggarna i deras arbete.

Projektet pågår fram till december 2015.

Som en del av pilotverksamheten har även Arbetsförmedlingen anställt en person som arbetar specifikt med att ge ett extra stöd till romska arbetssökanden. Planen är att tjänsten ska finnas kvar efter projektets slut.

Finansiering

Pilotprojektet får årligen 700 000 kronor från regeringen, utöver det betalar stadsbidraget utbildning, resor och ersättning till brobyggarna för utbildning på halvtid fram till år 2014. ESF finansierar förstudien kring ett romskt kunskaps- och informations center. Resterande medel och personalresurser tas ur ordinarie budget i kommunen. Brobyggarnas löner finansieras från den centrala budgeten.

Analys

Pilotprojektet har etablerat tvärsektoriella nätverk inom och mellan romska grupper, Göteborgs Stad och myndigheter. Nätverken har bidragit till att sprida grundläggande kunskap om den romska minoritetens särskilda utsatthet. Arbetet handlar om att pröva och utveckla metoder för att ge romer samma rättigheter och möjligheter som andra göteborgare. Det är idag oklart hur resultat av pilotkommunsprojektet ska tas tillvara, vad som ska hända med de uppbyggda erfarenheterna, nätverken och kunskaperna.

Projektet har succesivt etablerat en grundprincip och rutin; det är att Romska rådet ska höras innan beslut som särskilt rör den romska gruppen eller de nationella minoriteterna fattas. Det är en förändring i förhållningssätt sedan innan projektstart.

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Pilotprojektet är ett samverkansprojekt med flera parter vilket har lett till en osäkerhet kring mandat och verksamhetsstyrning. En av medarbetarna uttrycker det på följande vis:

”Det är ingen som riktigt har vetat vem som har mandatet, eller om någon har det. Det skulle ha behövt läggas en grund högre upp i hierarkin. Det har inte prioriterats och därför har mandatet saknats. ”

Projektet är beroende av Romska rådets aktiva medverkan. För vissa personer har engagemanget i Romska rådet inneburit en hög arbetsbelastning, många möten och frågor att ta ställning till. Parallellt har det pågått andra projekt där samma personer varit aktiva vilket har bidragit till den höga arbetsbelastningen. Samtidigt får flera av de aktiva stora förväntningar på sig från den egna gruppen om att nå resultat och att kunna hjälpa till i enskilda ärenden. Samantaget har det lett till sjukskrivningar, frånvaro vid möten och att det varit svårt att hinna förankra beslut och diskussioner hos romer utanför rådet. Samtidigt har cirka hälften av Romska rådets medlemmar idag fasta tjänster där de arbetar med romsk inkludering.

Pilotkommunsverksamheten hänger trots det på en stor mängd ideellt arbete samtidigt som stödet till föreningar inte har ökat. När individer som arbetar ideellt, eller till stor del ideellt, inte orkar eller vill längre, riskerar en stor del av det förtroende och den kunskap som byggts upp att raseras.

När individer som arbetar till stor del ideellt, inte orkar eller vill längre, riskerar en stor del av det förtroende och den kunskap som byggts upp att raseras.

Pilotverksamheten är ett projekt som skapat nya samarbeten, förhållningssätt och perspektiv, men på längre sikt behövs det andra former för att långsiktigt garantera romsk inkludering.

Romskt informations- och kunskapscenter (RIKC) i Malmö

Bakgrund

Det är modellen för RIKC som är förlagan för denna förstudie. RIKC i Malmö startade 2009 som ett samarbete mellan Malmö stad och Delegationen för romska frågor. De första åren var en provoperiod och år 2012 togs beslutet att permanentera verksamheten. Till en början var centret en del av SDF Kirseberg, med ett kommunövergripande uppdrag. Centret flyttade sedan till mer centralt belägna lokaler och i samband med det kom centret att bli en del av Social resursförvaltning. Centret startades under en period där arbetet för och kontakten mellan den romska befolkningen och staden var liten. Centret byggdes upp från grunden och fick skapa nya nätverk och arbetsätt.

Organisation

RIKC hade vid 2014 års början sju anställda en budget på 3,5 miljoner kronor. De anställda tjänstepersonerna är tre projektanställda, tre samhällsväglare och en verksamhetschef. Centret är en del av Malmö Stad och ligger under Social resursförvaltning. I dagsläget finns inget etablerat samarbete med kranskommuner eller regionen. Verksamhetslokaler är ett hus i centrala Malmö med besökslokaler, konferensrum och kontorslokaler.

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Uppdrag

Centrets övergripande uppdrag är att öka romers delaktighet i samhället och att bidra till att kommunal service även blir tillgängligt för den romska gruppen. Dess målgrupp är romer, allmänheten, kommunen och myndigheter som finns inom Malmö stads geografiska gränser. Insatserna riktar sig 50 procent till romer och 50 procent till majoritetssamhället.

RIKC har en modell med sju kriterier som de arbetar efter, den kallas för *Malmömodellen*:

- Ett informations- och kunskapscenter där de anställda, romer och icke romer, tillsammans arbetar med att öka romsk delaktighet i samhället. Ett sådant center är viktigt för att bygga tillit, trovärdighet, stabilitet och kontinuitet samt att säkerställa att detta arbete sker både på ett individuellt och på ett strukturellt plan.
- En intern kompetensutveckling där man genom mötet mellan teori och praktik utvecklar förankrings- och kommunicerbara metoder.
- Att romska tjänstepersoner kompetensutvecklar offentligt anställda och andra intresserade i minoritetslagstiftning, romsk historia, romska livsvillkor och olika romska kulturella yttringar.
- Medborgarkontorsverksamhet.
- Att romska tjänstepersoner arbetar som resurspersoner inom skola och socialtjänst.
- En plattform utifrån vilken man samordnar olika insatser, såväl strategiska som operativa.
- Ett holistiskt och tvärvetenskapligt förhållningssätt.⁶

RIKC är även ansvarigt för Malmös uppdrag som pilotkommun för romsk inkludering. Centret har på uppdrag av Arbetsmarknadsdepartementet utfört en behovsanalys av romska barns skolsituation i Malmö.

Verksamhet

En stor del av verksamheten består av samtal med andra tjänstepersoner i kommunen och medborgare, ofta kring individärenden. Under 2013 hade RIKC i Malmö 1287 ärenden hos sina samhällsrådgivare. De vanligaste ärendena var kring socialtjänst, skola, Migrationsverket, fonder, Försäkringskassan och bostadsfrågor men även en del kring föreningar och arbetsmarknadsrelaterade ärenden. Cirka 70 procent av ärendena kom från kvinnor. Många av ärendena leder vidare till samtal med tjänstepersoner inom andra kommunala verksamheter, vilket leder till att sprida kunskap i romska frågor. Centret arrangerar även utbildningar och föreläsningar.

Ett prioriterat område är skolan. RIKC har ett nära samarbete med Iris-skolan som anordnar vuxenutbildning för romer. Centret samarbetar även med ett antal grundskolor och gymnasier för att förbättra skolsituationen för de romska eleverna.

⁶ <http://www.malmo.se/Kommun--politik/Sa-arbetar-vi-med.../Nationella-minoriteter/Romskt-informations--och-kunskapscenter/Om-RIKC.html>

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Centret är löpande med i olika nätverk och konferenser med andra kommunala verksamheter, myndigheter och civilsamhället. Syftet med nätverkandet är att ge information om centret och den romska gruppen och samtidigt få kunskap om andra verksamheter. RIKC är även med i nätverk inför evenemang och konferenser (till exempel Internationella Kvinnodagen och Förintelsens Minnesdag). Centret är även med och skapar mötesplatser och informationsträffar för romska föreningar och individer.

Erfarenheten på RIKC är att romska EU-migranter inte söker sig dit. Personalen uppger att den sannolika orsaken är att RIKC uppfattas som en myndighet, och misstron mot det offentliga hos denna grupp är för stor. Däremot deltar centrets personal i nätverket i staden som arbetar med frågan för att föra in kunskaper om romers särskilt utsatta situation i Europa. De har även ett samarbete med frivilligorganisationer och har genom dem en dialog med EU-migranter för att ta reda på deras behov och önskningsar.

Intern kompetensutveckling är en grundläggande del av RIKC verksamhet. Under 2013 var fokus på att höja kunskapen om *interkulturellt lärande*, en process för att lära sig att leva med och hantera kulturella skillnader. Mycket tid och kraft ägnas åt intern kompetensutveckling som leds av centrets verksamhetschef som har forskat inom området *interkulturellt lärande*, men även i samarbete med Malmö högskola.

RIKC har under 2014 från kommunstyrelsen i Malmö fått ansvar för *Malmö stads policy avseende de nationella minoriteternas rättigheter*, när det gäller den romska gruppen.

Efter att skånepolisens register uppdagades har RIKC ingått ett samarbete med Polismyndigheten i Skåne. Tanken är att samarbetet ska bli långsiktigt och innebär att RIKC regelbundet träffar olika avdelningar inom polisen och samtidigt är med och kompetensutvecklar polisen i romers historia och livssituation.

Analys

Det finns genom RIKC i Malmö en långsiktighet i arbetet med romsk inkludering på strategisk nivå. Här säkerställs att personer från den romska gruppen deltar i arbetet.

Långsiktigheten ger flera styrkor:

- Möjligheten att vara med i längre processer och hålla liv i de förändringar som är påbörjade.
- Möjlighet för både medarbetare och organisation att hinna växa in i sitt uppdrag
- De konflikter och konkurrenssituationer som lätt uppstår när en ny verksamhet/projekt startas upp går att överbrygga och verksamheten kan få ett lugn.
- Mindre tid kan gå åt till intern organisering när den väl satt sig vilket innebär mer till verksamhet.
- Det är bra för hälsan och trivselen för medarbetarna att ha trygga ramar, vilket leder till färre sjukskrivningar och att kompetensen stannar kvar.

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

RIKC etablerades i en tid när romsk inkludering inte fanns på den kommunala agendan i Malmö och har därmed fått skapa nya nätverk och kontakter. Centret har gått från att främst bedriva medborgarkontorsverksamhet och utbildningar till att åta sig ökat antal strategiska uppdrag och samarbeten.

Medarbetarna vid RIKC understryker betydelsen av att vara tjänsteperson i kommunen, att det ger en annan tyngd och neutralitet i förhållande till både den romska gruppen och till andra tjänstepersoner inom staden.

De intervjuer vi gjort med romer i Malmö som en del av förstudien visar att grupptillhörigheten och kontaktnätet hos de anställda har betydelse då det påverkar vilka som söker sig dit. Idag är ingen anställd från den arli-talande gruppen. Enligt uppgift söker sig personer från denna grupp i mindre utsträckning till centret än vad som vore fallet om det funnits en anställd från den arli-talande gruppen på centret.

RIKC har sett en ökning i antalet besökare sedan centret fick en mer centralt belägen verksamhetslokal.

En viktig del av RIKC koncept har varit hela tiden varit att satsa på intern kompetensutveckling som är en integrerad del av det dagliga arbetet. Enligt centrets medarbetare har det haft en stor betydelse för att få verksamheten att fungera och utvecklas. Kompetensutvecklingens innehåll är främst interkulturellt lärande och filosofi. En lärdom från RIKC att avsätta tid och resurser för kompetensutveckling och kontinuerlig utveckling av verksamheten. Dock är innehållet och formerna för utbildningen något som måste utvecklas utifrån det uppdrag och samarbeten en ny verksamhet skulle ha.

RKC Stockholm

Romskt Kulturcentrum i Stockholm startade 2002 med syftet att sprida och utveckla romsk kultur och språk. Centrets syfte var även att stärka samarbetet såväl mellan romska grupper och föreningar som med andra grupper i samhället. Centret var lokalt men det fanns ambitioner om att få ett rikstäckande uppdrag.

RKC fick lokal i Gubbängen och bedrev en omfattande programverksamhet: kurser för medlemmar, öppna kulturdagar, seminarier, konferenser, utställningar, kulturcaféer och konserter. Centret hade även samverkan med andra aktörer och byggde upp ett arkiv och mindre bibliotek. Stockholms stads kulturförvaltning var under perioden 2002 – 2007 arbetsgivare för centrets personal och en nära samarbetspartner till föreningen. Enligt stadgarna skulle styrelsen bestå av representanter från de fem undergrupperna till den romska minoriteten, resande, svenska romer, finska romer, utomnordiska romer och nyanlända romer.

Det saknades tydlighet i ansvarsfördelningen mellan kommunen och föreningen vilket ledde till konflikter mellan kansliet och föreningens styrelse. Konsekvenserna blev hög personalomsättning och att personalen upplevde en handlingsförlamning samtidigt som styrelsen upplevde att de saknade mandat och att det uppstod samarbetssvårigheter med personalen. Konflikter uppstod kring ideellt kontra betalt arbete, vem som skulle ha de betalda uppdragen och hur pengar fördelades och användes. Trots utmaningar bedrev RKC en omfattande verksamhet och var en auktoritet i romska frågor.

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Tanken var redan från starten att kulturcentret skulle bli fristående från kommunen när verksamheten fått fastare former. Föreningen blev stegvis mer självständigt och i juni 2007 övertog föreningen arbetsgivaransvaret och blev då en reguljär bidragsmottagare för kulturstöd istället för en integrerad del av Stockholms Stads kulturförvaltning.

RKC Stockholm drevs vidare som en ideell förening fram till 2012, då det lades ner på grund av ekonomiska problem.

Vi är romer/ Rom san

Våren 2011 kontaktades Göteborg Stadsmuseum av en grupp romska aktivister, journalister och en fotograf som hade börjat arbeta med en utställning och hade en idé om att göra en stor utställning och visningar som lät romer själva berätta sina historier, utan att de kommenterades av personer från majoritetssamhället. Tillsammans söktes pengar från ESF-rådet som beviljade ansökan och finansierade Rom san-projektet med drygt 10 miljoner. Projektet pågick under perioden februari 2012 till januari 2014.

I mars 2013 invigdes utställningen. Invigningen blev en succé och lockade uppskattningsvis över 3 500 besökare. Under de nio månader som utställningen pågick besöktes den av ungefär 130 000 personer av vilka 15 000 deltog i någon aktivitet såsom utbildning, visning eller seminarium. Att projektet fick ett sådant genomslag har inneburit att den romska frågan i Göteborgsregionen har lyfts och ökat kunskapen och intresset hos allmänheten.

En viktig del av projektet var de utbildningar om romsk kultur, historia och situation i dag som hölls i anslutning till utställningen. Fyra anställda romska utbildare och två timanställda höll utbildningar och visningar i anslutning till utställningen. Under projektet utbildade ungefär 1 700 personer, många arbetsgrupper ur offentlig förvaltning. Även cirka 2 300 skolelever var på visningar. Det fanns fortfarande en kölista till utbildningarna när utställningen stängde och det var främst anställda inom offentlig sektor som anmälde sig till utbildningar.

Det som beskrivs som unikt med projektet var romernas vetorätt. Den innebar att den romska gruppen som arbetade med utställningen, hade veto över allt material som visades (sakkunniga, utbildare, personer i referensgruppen och de som berättade sina historier genom utställningen). Även om det aldrig kom i en situation där vetot sattes på sin spets så påverkade det samarbetsformerna inom projektet och skapade en öppen och lyhörd dialog. Resultatet av det sättet att samarbeta blev en utställning som vann priset *Årets utställning i Sverige 2014* och Göteborgs Stadsmuseum blev *Årets Muséum 2014*.

Utställningen och de romska utbildarna där fungerade som en mötesplats och kunskapscentrum för såväl romer som icke-romer, och blev ett nav för alla som var intresserade av frågorna. Utställningen blev ett rum där romer och icke-romer kunde mötas på ett respektfullt sätt och misstron vändas till tilltro. Intensiteten som uppstod som följd av det stora intresset, och viljan från projektmedarbetarna att passa på och sprida så mycket kunskap som möjligt, ledde dock till en hög arbetsbelastning och sjukskrivningar efter projektets slut. En av medarbetarna beskriver tiden efter projektet såhär:

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

"Det var ett fel vi gjorde, vi gav ut våra visitkort till alla och sa 'ni får gärna kontakta oss' Det var fel att vår roll i projektet tog slut, helt plötsligt noll. Direkt när det var slut var det attack. Skolor, socialen och myndigheter som ville ha råd. Anställningstiden var slut och vi jobbade helt ideellt. Gud va dumt, vi satt i telefon hela tiden och hjälpte till. Vi, museet och projektet tänkte inte på det. Det var anfall, vi blev uppsökta och jagade, mejlen var bombaderad. Fem till tio samtal om dagen och de andra hade det likadant. Till slut fick jag stänga av mobilen i en månad och skaffa ett annat nummer som bara mina närmsta fick. "

All uppmärksamhet kring utställningen har lett till att det finns en relativt stor kunskap om romer och romers situation i Göteborgsregionen just nu och ett stort intresse av att få veta mer. *Vi är romer* har bidragit till att det nu är ett gynnsamt läge att få gehör i den romska frågan. Det finns även ett stort material kvar efter utställningen som ett kommande center kan ta över och använda sig av.

Romano Ilo

Förskolan Romano Ilo startade 2001 i Gårdsten i Göteborg. Förskolan startades av en grupp romska kvinnor som hade gått barnskötarutbildning och nu ville starta sin egen personalkooperativa förskola. Vid starten vände sig förskolan till romska barn och föräldrar med syftet att skapa en trygg miljö där föräldrarna vågade lämna sina barn, och ge barnen en möjlighet att från tidig ålder känna ett förtroende för det offentliga samhället. Med tiden har förskolan tagit in fler barn med annan etnicitet än romsk.

Förskolan har enbart kvinnor anställda och för att väga upp det har de arbetat tillsammans med en genuspedagog som regelbundet besöker förskolan.

Öppen förskola på Göteborgs Räddningsmission

Räddningsmissionen driver en öppen förskola för barn till romska mobila EU-medborgare i Matteuskyrkan i Majorna. Syftet är att ge barnen en trygg plats att vara på, stimulans och människor som ser och bejakar deras grundläggande behov. Mat, lek, språkutveckling, hälsa, skapande, sömn, sammanhang och en struktur för dagen. Både barn och föräldrar är välkomna. Förskolan drivs i samarbete med Göteborgs Stad som finansierar den till två tredjedelar.

På förskolan arbetar både romer som relativt nyligen flyttat hit från Rumänien och icke-romer. De har även öppna caféer för vuxna och barn samt en viss utdelning av kläder och andra nödvändigheter. En intervjuundersökning om mobila EU medborgares situation i staden har också utförts inom ramen för samarbetet med Göteborgs Stad.

Räddningsmissionen har även uppsökande verksamhet riktad mot mobila EU-medborgare. Tillsammans med Gatutidningen Faktum anordnar de viss svenskundervisning till vuxna samt samhällsinformation, bland annat om skola, hälsa och sjukvård.

De har även fått medel från Göteborgs Stad för att erbjuda tillfälligt boende för barnfamiljer, ett projekt som startade i juli 2014. Tanken är att Räddningsmissionen har ansvar för placeringar samt socialt arbete med familjerna och att församlingar i Göteborg kan upplåta plats för husvagn eller annan plats för boende under en period på max tre månader för varje familj.

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Agnesbergs Folkhögskola

Agnesbergs folkhögskola i Göteborg är den första romska folkhögskolan i Norden och öppnade 2007. Västra Götalandsregionen är huvudman för skolan. På folkhögskolan kan deltagarna läsa förberedande grundskola, grundskola, gymnasium eller SFI undervisning och de har ungefär 150 deltagare, idag kommer deltagarna från många olika etniska grupper.

Agnesbergs folkhögskola utgår från ett socialpedagogiskt förhållningssätt och lägger stor tyngd på kulturidentitet, vad det gäller språk, historia, seder och bruk. Det baseras på tron att en trygg kulturidentitet öppnar upp för ett tryggare förhållningssätt i mötet med andra normer och värderingssystem. Skolans främsta mål är att hjälpa eleverna ut till samhällets övriga institutioner, som finns till förfogande för majoritetssamhällets elever.

På skolan finns idag en person som arbetar heltid med att hjälpa deltagarna med myndighets- och arbetsgivarkontakter, så här beskriver hen sitt arbete:

”Jag har fungerat som medlare mellan arbetsförmedlingen, försäkringskassan och arbetsgivare. Första kontakten är svårast, vem ska man prata med? När arbetsgivaren fått information om studentens situation och bakgrund har mycket löst sig själv. Det är som att jag bara för ihop två händer så hittar de varandra. Svårigheten med mitt jobb är att begränsa – man kan inte ta på sig allt.”

Agnesbergs folkhögskola har även ett nära samarbete med Arbetsförmedlingen genom den person som är fast anställd där inom ramen för pilotverksamheten.

Romska föreningar och nätverk

I arbetet med förstudien har vi identifierat 13 föreningar som främst är till för romska medlemmar, även om vissa även finns till för icke-romer.

Föreningarnas främsta verksamhet är anordnande av fritidsaktiviteter och samvaro så som studiecirklar, idrott, musik, kultur och konst. Men många av föreningarna fungerar samtidigt som mötesplatser och ett sätt att få råd och hjälp med samhällskontakter. Två av föreningarna är kvinnoorganisationer och några riktar sig till män. Flera arbetar huvudsakligen med barn och ungdomsverksamhet. Så här berättar föreningsaktiva om behovet av hjälp med offentliga kontakter:

”När vi började jobba med föreningen hade vi ingen lokal på den tiden utan föreningen stod på min adress. De som kom från Bosnien, nyanlända, de visste att det fanns en förening. Och så kom det folk varje dag. Fler och fler. Då anmälde grannarna mig, de trodde jag var langare. Polisen kom och frågade ’vad gör du, vad håller ni på med här?’. Jag tänkte inte på att det kunde hända. Polisen sa att de fått en anmälan av grannarna om att det kom väldigt mycket folk till adressen. Då sa jag att ’här finns föreningen, folk kommer för att få hjälp’. Vi hjälper fortfarande hela tiden romer”

”Det är hela tiden, här, hemma om jag går och handlar så blir jag stoppad av folk som har frågor, som vill ha hjälp med något de inte förstår eller vet hur de ska göra. Ibland känns det som folk står och vaktar utanför min lägenhet när jag kommer. Det kan vara så enkla saker som att hämta ut ett paket. Någon som ska till sjukhuset. Visst det finns tolkar men det finns olika

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

dialekter. Någon har beställt en tolk men det kommer någon med fel dialekt och de förstår inte, då frågar de oss. Det är många frågor om Arbetsförmedlingen nu och pappa har följt med dem dit. Vi har som ett medborgarkontor här, och det gäller inte bara romer.”

I samtal och intervjuer gjorda i förstudien beskriver många romer hur viktiga de egna romska nätverken är för att kunna leva i vårt samhälle. De romska personer som har en större insikt i hur det offentliga samhällets strukturer fungerar, vet hur dokument ska fyllas i och var de ska leta efter information får ofta en funktion som liknar samhällsvägledarens för familj och vänner. Så här berättar en yngre person om hur hen stöttar sina föräldrar:

”Det blir ju frågor om allt möjligt till exempel Försäkringskassan, att fylla i om bostadsbidrag. De vet ju inte hur de ska fylla i, de vet inte hur de ska få tag i informationen. Skatteverket också, när de ska deklarerar och sådana grejer de vet ju inte hur de ska göra. Det blir att jag gör det för dem varje år. Det är inte bara språket som är ett hinder utan även det där med papper och allt möjligt. Nu har pappa börjat förstå lite grann, men så fort det blir lite svårare än det enklaste så ringer han till mig. Även på arbetsförmedlingen, likadant, han är där men att fylla i på datorn, på platsbanken det är svårt för honom. Jag har försökt visa honom hur han gör, men det är fortfarande svårt. Inte det att han inte vill lära sig, men det är svårt, det fastnar inte i huvudet. Jag får alltid vara där och sätta mig bredvid honom vid datorn, minsta ansökan och jag får hjälpa honom. Pappa förstår ju ändå lite, han har gått i skolan och så men mamma hon är analfabet. Hon kan varken läsa eller skriva.”

Tror du att dina föräldrar skulle komma till ett romskt informations- och kunskapscenter?

”Ja det tror jag absolut om de känner till det. Det är ju alltid första steget som är det svåraste. Sen är det ju så att det är svårt att lita på någon i början, och sådana saker. Men när man väl kommer in där tror jag man känner sig säker. Det är ju inte alltid man blir bemött med ett leende direkt. Du måste kunna få förtroende och känna dig säker där. Pappa börjar förstå det där med att han har rättigheter nu.”

Många romer tar ett stort ansvar för de äldre, de sjuka och för barn, en funktion som det offentliga får för många andra grupper i samhället bland annat genom äldrevård, förskola och fritidsverksamhet. I en kultur där man har lärt sig att samhällsinstitutioner inte är att lita på, det gäller att ta hand om varandra har dessa nätverk en viktig roll och har hög prioritet i människors liv. Romska personer beskriver hur det finns svårigheter med att studera, göra praktik, eller arbeta på fasta tider när familj och vänner behöver ens hjälp.

För oss är familjen den minsta enheten. Alla kusiner, fastrar och mostrar är också en del av gemenskapen där man ser om varandra. Om någon blir sjuk då lämnar man inte dem, det är väldigt viktigt för oss. Det är sällan romer är ensamma. Det kan ju också handla om att vi har varit så utsatta och har hittat tryggheten i vår grupp. Alla de institutioner som finns, skolor, sjukhus, är lite skrämmande för många romer. Det är inte våra institutioner och vi har aldrig blivit accepterade där.”

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Problem för romer i mötet med offentlig sektor

Det finns en utbredd ömsesidig misstro mellan många, men inte alla, romer och offentlig sektor. En misstro som bottnar i flera hundra år av förtryck och diskriminering och som dagligen aktualiseras när romer och offentlig sektor möts. Diskriminering, antiziganism och okunskap om minoriteten är utbredda problem som spär på den ömsesidiga misstron.

Vid intervjuer och samtal med romer i denna förstudie är det många som vittnar om hur svårt det är att ta sig in i samhället även om viljan finns. De har mötts av diskriminering samt strukturer och normer som är svåra att förstå sig på samtidigt som brist på utbildning gör det svårt att få arbete. De beskriver även svårigheten med att ha ett schemalagt jobb utan tillgång till samhällets institutioner, de olika delarna av livet påverkar varandra och för att bryta ett mönster och komma i kapp resten av befolkningen i livsvillkor behövs det förändringar på flera områden samtidigt. Som en av intervjupersonerna uttrycker det:

”Det är en helhet. Många kan inte jobba heltid för att de måste ta hand om sina äldre. Barn får vara hemma från skolan för att hjälpa till. Det blir en ond cirkel. Allt hänger samman”

Arbete/försörjning

Romer i Sverige sysslade traditionellt med yrken som byggde på att man reste runt hela eller delar av året, till exempel hantverk, försäljning och arbete inom nöjesbranschen. Det fanns en stor hantverksskicklighet som romer tog med sig till Sverige från Ryssland och andra delar av Europa. Resandefolket var i större utsträckning bofasta och integrerade i byar och städer.

Staten och kommunerna ville inte ha romer innanför sina gränser och satte upp olika hinder för deras försörjning. Till exempel infördes förbud mot vissa yrkesgrenar, krav på särskilda tillstånd och punktskatter. När romer fick tillgång till fasta bostäder i slutet av 1960-talet var det i samhällets ögon bäst att de slutade med egen verksamhet och istället försökte få formella anställningar. Samtidigt var det på grund av diskriminering svårt att få jobb vilket har lett till en hög arbetslöshet. Romer som har flyttat till Sverige de senaste decennierna kommer från olika samhällen. Medan vissa har med sig en tradition av utbildning och arbete kommer andra från förhållanden som mer liknar de i Sverige.

Ett flertal rapporter visar att det råder en stor arbetslöshet bland romer på grund av hinder skapade av historiska skäl och genom dagens diskriminering. Se bland annat:

- En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012-2032 (Regeringens skrivelse 2011/12:56)
- Romers rätt (SOU 2010)
- Romer i Sverige – tillsammans i förändring (Inrikesdepartementet 1997)

I intervjuerna som denna förstudie bygger på beskriver romer hur de upplever diskrimineringen på arbetsmarknaden. Vissa av de som har möjlighet att dölja sin romska identitet vittnar om att det är en medveten strategi för att kunna försörja sig, inte bara när de söker arbete utan även för att kunna

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

behålla jobbet. Här beskriver tre personer sina erfarenheter av att vara öppna med att de är romer på arbetsplatsen eller vid anställningsintervjun:

"Det händer att jag vill undvika att säga att jag är rom. Jag säger det inte automatiskt, men om någon frågar: 'var kommer du ifrån?', då ljuger jag inte. Där har det varit svårt med praktikplatser till exempel. Första praktikplatsen hade jag för två-tre år sedan på en klädaffär. På en lunchrast frågade en mig var jag kom ifrån, och jag berättade. 'Jaha, okej', så var det inte mer med det. Dagen efter så säger chefen till mig: 'kom in här på mitt kontor. Jag tycker att du ska sluta nu, här och nu'. 'Jaha, okej, har jag gjort någonting fel?' 'Nej, du har jobbat jättebra'. 'Jaha, men vad är det som är problemet då?' 'Nej, det känns bara inte bra det här'. Och då hade vi ett kontrakt att jag skulle jobba där i en månad. Men jag hann bara jobba där i en vecka. Och efter ungefär ett år blev det likadant på nästa praktikplats.

Mitt mål är att få ett fast jobb i en klädaffär. Men det känns tveksamt. Jag har sökt så många jobb, skickat CV, gått in till affärer, frågat om jobb. 100 eller 200 butiker kanske; klädaffärer, mataffärer, skoaffärer. Men jag kommer inte någon vart. Praktik kan vara svårt att få och när man väl får tag i det kan de bara kasta ut en hur de vill. Och på nästa intervju kanske de frågar: 'jamen varför fick du så kort tid på den praktiken?' Så nästa gång vet jag inte om jag ska säga att jag är rom."

"Det är många romer som jobbar, men de säger inte alltid att de är romer. De är livrädda att det ska komma någon och heja på romanes. Jag känner igen det. När jag jobbade som servitris och såg andra romer, det var svårt. Inte för att de kände igen mig, jag är ganska ljus så de kunde ofta inte se att jag var rom, men mitt hjärta gjorde ont. Jag är rom, de sitter här och jag serverar dem, och de får inte veta. För då skulle mina kollegor reagera."

"Är du rom så får du inga arbeten. Jag minns min första arbetsintervju. Det var 1989 på ett hotell här i Göteborg. Intervjun gick jättebra, hon gillade mig. Och så frågade hon mig, bara av nyfikenhet, 'var kommer du ifrån?' 'Jag är zigenare', som man sa då på den tiden. 'Tyvärr, jag har blivit tillsagd att jag absolut inte får anställa zigenare'. Och så har det varit gång efter gång."

Det finns även andra exempel som visar att det gör skillnad när det finns en ökad kunskap och öppenhet hos arbetsgivare.

"Många jag känner döljer att de är romer. Jag blir lite irriterad på det. Det är inte okej, du kan inte dölja den du är. Du kan inte leva med det för evigt, lögnerna. Så jag säger det rätt ut. Jag sa det till min arbetsledare på jobbintervjun och han tog det hur bra som helst. När jag fick mitt medborgarskap så reste min chef sig upp på en after work och gratulerade mig. Han har även gratulerat mig på romernas nationaldag."

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Samtidigt finns det vittnesmål om tuffa livssituationer, det är svårt att kombinera ett schemalagt arbete med ett liv där samhällets institutioner som barnomsorg, skola, äldreomsorg och sjukvård inte fungerar som ett stöd. Framförallt kvinnor får ofta en extremt hög arbetsbörda när samhällets institutioner inte avlastar. Kvinnor tar ofta huvudansvaret för barn, äldre och hemmet samt att de ska förvärvsarbeta, göra praktik eller utbilda sig.

”Inom flera romska grupper ska kvinnorna ha körkort, de ska vara utbildade, de ska vara självständiga. Samtidigt kommer de inte undan sin kultur där kvinnorna är familjens spegel utåt. Lägenheten måste vara perfekt, de måste serva gäster och laga mat. De tar hand om allt som gäller barnen och sköter alla möten med myndigheter, männen följer aldrig med. Därför är det kvinnan som får skam på sig om barnen till exempel inte går i skolan och många kvinnor orkar inte med.”

Bristen på utbildning eller formell kompetens utgör ett reellt hinder för anställning, inte minst inom offentlig sektor inom vilken formella meriter ofta är ett krav. Det långvariga förtrycket av romer och hindren mot romers yrkesarbete genom historien har fått konsekvensen att många idag saknar kontakter som kan leda till ett första jobb. Avsaknaden av romska förebilder som kan inspirera unga att utbilda sig och kämpa för att kunna försörja sig själva i framtiden är ytterligare en förklaring till att arbetslösheten är hög. Men även här ser det olika ut i olika grupper beroende på vad man har för tidigare erfarenheter.

Utbildning

Vid intervjuer och samtal med romer inför denna förstudie är det en sak som är ofta återkommer; den uttryckta stoltheten över någon anhörig romsk ung person som har tagit studenten. Föräldrar, syskon, mor- och farföräldrar och vänner vill gärna berätta om hennom som klarat sig genom skolan.

Det finns inte statistik på hur många romer som klarar grundskolan, eller hur många som tar studenten. Det finns romska elever som hoppar av grundskolan, få tar sig igenom gymnasiet, och ännu färre läser vidare på högskolan. Framförallt är det romska flickor som hoppar av grundskolan. Mot den här bakgrunden är det knappast förvånande att en romsk elev som tar sig igenom skolan med godkända betyg i alla ämnen blir föremål för släktens beundran. Dock har vuxenutbildningen, inte minst Agnesbergs folkhögskola, gjort det möjligt för fler romer att läsa in grundskolan och gymnasiet i vuxen ålder.

Bristande utbildning är en av de största orsakerna till att romer har svårt att få arbete att försörja sig på.

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Det finns ett flertal rapporter om unga romer och romers skolgång som tecknar en liknande bild av hur romska elever inte får den utbildning de har rätt till och beskriver de bakomliggande orsakerna till att romska elever inte fullgör skolan i samma utsträckning som andra elever.

- Mamma ska jag säga att jag är rom? (Södertörns högskola, 2013)
- En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012-2032 (Regeringens skrivelse 2011/12:56)
- Romers rätt (SOU 2010)
- Unga romers situation – en intervjustudie (Ungdomsstyrelsen, 2009)
- *Romer i skolan* som (Skolverket, 2007)

Många romska elever tillhör andra eller ibland första generationen som går i skolan. Det var först på 1960-talet som svenska romer fick möjligheten att gå i skolan medan resandefolket har en längre utbildningstradition i Sverige. Äldre svenska romer vittnar om hur de innan dess blev avvisade från skolor när de försökte skriva in sina barn.

"När jag var sju år försökte mamma få in mig på en skola. Hon hade även försökt ordna med skolgång för min bror som är tre år äldre än jag, men hon fick alltid samma svar. Vissa rektorer sa: 'tyvärr, det är fullbelagt, det finns inte plats för er son.' Och så fanns det de som sa: 'nej, tyvärr, jag vågar inte ta den risken. Om det kommer zigenare hit är jag rädd att de föräldrar som har sina barn i skolan kommer ta ut dem, och det kan jag inte utsätta dem för'"

Det gäller dock inte alla romska elever, i vissa delar av Europa har romer haft tillgång till utbildning. En del romer som invandrat på senare år har en annan utbildningstradition än de som bott här i generationer och enligt romer vi talat med verkar de barnen klara av skolan bättre.

I de fall där den äldre generationen saknar/har bristfällig skolgång saknas förutsättningar att ge barnen stöd i den omfattning de behöver för att klara skolarbetet. Närvaron blir det enda som räknas och det blir svårare ju högre upp i klasserna eleverna kommer, då det egna ansvaret för studierna ökar och stödet från vuxna i skolan minskar.

I vissa familjer är barnen och ungdomarna de som har störst kunskaper i svenska och om hur samhället fungerar. Det innebär ofta att de äldre generationerna blir beroende av den yngre generationens hjälp, något som kan gå ut över barnens skolarbete och fritid.

Diskriminering är något som återkommer i de flesta romers berättelser om skolan. Det handlar om trakasserier, att placeras i specialklasser, att bli omotiverat anklagad för regelbrott eller att ingen reagerat vid hög frånvaro. Diskrimineringen kan vara öppen eller subtil. Unga vuxna som lämnat skolan beskriver sin skolgång:

"Jag hette 'Gipsy Girl', tjuven, i skolan. Det var jag som tog alla pennor och sudd. Fast jag var väldigt noggrann med att min mamma skulle gå och köpa mina speciella pennor och sudd som luktade gott, såna som man skulle ha. Folk sa hela tiden: 'Nämen Gipsy Girl, du har väl tagit alla pennor nu', Gipsy Girl hit och dit. Jag skrattade åt det för jag trodde att det var helt okej. Det var ju aldrig någon som stoppade dem. Det var ingen vuxen som försvarade mig."

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

"I skolan satte de klistermärken på mitt skåp och min stol, 'håll Sverige rent'. Lärarna gjorde ingenting. Jag hade möte efter möte efter möte efter möte. Och jag fick ingen hjälp från någon. Då sa jag till dem att jag hoppar av skolan för det funkar inte. Vem orkar vakna sex varje morgon och förbereda sig för bråk?"

Det finns en rädsla bland romska barn och vuxna för att socialtjänsten ska omhänderta barnen. Denna rädsla spiller lätt över till andra kontakter med det offentliga och kan påverka möjligheterna till öppna dialoger med personal i skolorna.

"När jag berättade för mamma sa hon: 'Ja men gör nu som lärarna säger.' Bara för att det ska vara lugnt och tyst så att inte myndigheterna blandar sig i. Det är typiskt det här, att romer är väldigt rädda för myndigheter, på grund av att barnen blir omhändertagna utan anledning. Det här hände på 90-talet och det är fortfarande så."

"Mamma sa alltid: 'Ni måste gå till skolan, annars kommer socialen och ta er.' Men jag blev skoltrött väldigt tidigt. Det var väl för att jag blev behandlad som jag blev i skolan. Jag gick till årskurs åtta, sen hoppade jag av."

Det kan vara svårt att "få ihop" en romsk identitet; att vara en del av sin kultur och samtidigt vara delaktig i det offentliga samhället på lika villkor. Att inte tala om att man är rom är en vanlig strategi som en del ungdomar har möjlighet att välja - eller får som råd av vuxenvärlden. Sådär berättar en person som själv fick rådet som barn:

"Jag lärde mig väldigt tidigt att det inte var okej att vara rom. Det lärde jag mig redan i sandlådan. Våra föräldrar sa till oss: 'säg inte att vi är romer, säg att vi är polacker eller ryssar eller vad som helst, för alla är accepterade förutom romerna'. Under hela lågstadiet fick jag ljuga. Jag mådde jättedåligt av det. Tänk vad hemskt att gå runt och ljuga för alla sina vänner. Man har liksom en hemlighet, en onödig hemlighet."

Det visade sig att mina föräldrar hade rätt. Säg inte att du är rom, för då kommer folk att ta dig för en viss person och då kommer de inte att lära känna dig som människa. Säger du att du är rom så blir du dömd som grupp. Jag får ju aldrig representera mig själv, jag måste representera varenda zigenare i hela världen. Du vet stackarna som tigger på stan, det är jag. Jag är inte jag, jag är dem. Det är som en sjukdom som följer med."

Att inte våga gå ut med sin romska identitet av rädsla för diskriminering, och att mötas av diskriminering när man gör det, är en av anledningarna som uppges till varför elever inte deltar i modersmålsundervisning. Brist på lärare i rätt varietet av romani chib och undervisning utanför skoltid är andra orsaker. Rapporten *Mamma ska jag säga att jag är rom*⁷ granskade hur det ser ut med modersmålsundervisningen för romska barn i Göteborg och kom fram till att bara några få procent av de romska eleverna deltar i den officiella modersmålsundervisningen. Därutöver finns det lokala lösningar där någon på skolan som kan romani chib undervisar inom skolans egna ramar. I de övriga kommuner som deltagit i förstudien finns enbart en kommun som har undervisning i resande romani, de andra varieteterna saknas det hemspråk.

⁷ Skolverket 2013

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Konsekvenserna av bristande skolgång leder till kunskapsluckor, distans till samhället och betydande svårigheter att få ett jobb och kunna försörja sig.

Hälsa

Det skiljer uppemot sju år i medellivslängd mellan stadsdelar i olika ändar av den socioekonomiska skalan i Göteborg.⁸ Av detta följer att barns hälsa och livschanser i hög grad avgörs av det sociala arvet. Även inom området hälsa saknas statistik på hur romers situation ser ut i jämförelse med andra grupper, men det är tydligt vid intervjuer och samarbete med romer att hälsoproblemen är omfattande. Troliga orsaker till den höga ohälsan är romers livssituation som ofta kantas av diskriminering, bristande skolgång, arbetslöshet och maktlöshet. Se bland annat:

- Romers rätt (SOU 2010)
- Hur mår Sveriges nationella minoriteter (Folkhälsoinstitutet 2010)

Hos många romer finns det en stor misstro mot sjukvården baserad på egna och anhörigas erfarenheter av övergrepp från sjukvården eller att det är svårt att få rätt vård.

"Människor som har varit med om det här lever fortfarande, tvångssteriliseringar och lobotomeringar pågick ända in på 1970-talet. Och de förmedlar budskapet till yngre generationer. Rädslan för sjukhus, rädslan för myndigheter, rädslan för sociala myndigheter på grund av alla tvångsomhändertaganden av romska barn. Det är detta som gör att det finns ett så stort glapp."

Av intervjuerna framkommer att det är svårt för romer att få tillgång till adekvat vård. Intervjupersoner beskriver hur de ofta upplever att personalen verkar inriktad på att "bli av med" romska patienter snarare än att vilja ge dem bästa möjliga behandling. Orsaken tillskrivs en rädsla för att en stor släkt ska komma till sjukhuset och bryta gängse normer och rutiner på sjukhuset.

"Ibland frågar de på sjukhusen, 'varför är ni så många?' Men om vi tänker familj så tänker vi inte bara barnen, vi tänker lite bredare, morbror och syster och moster. Då blir familjen ganska stor. Och om det händer något allvarligt så vill vi ju vara där."

"Ibland när jag föreläser får jag frågan varför det kommer så många och hälsar på när en rom ligger på sjukhus. 'Om det kommer hit en rom så är det snart flera hundra här och vi får ringa vakterna.' Det konstiga är att det finns både tvagningsrum och ett muslimskt bönerum på Sahlgrenska, men man accepterar inte romernas sätt att vara. Ändå har romer varit här i 500 år."

En rädsla för sjukhus och vårdinrättningar ökar risken för att inte söka upp vård förrän symtomen blivit så allvarliga att läget är akut. Samtidigt leder bristen på utbildning till att romer inte fått samma möjligheter att lära sig vad vetenskapen kommit fram till vad det gäller kroppens funktioner, egenbehandling och hur man kan förebygga ohälsa.

⁸ <http://www.socialhallbarhet.se>

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Bostad

Svenska romer tvingades att fram till slutet av 1960-talet bo i tält, husvagnar eller läger runt om i landet. Det var inte bara yrkesmässiga skäl som gjorde att romer reste land och rike kring; det var i princip omöjligt för romer att få en fast bostad. De flesta kommuner tillämpade en praxis som innebar att romer bara fick stanna kvar några veckor eftersom en längre vistelse gav kommunen skyldighet att erbjuda skolor och bostäder. Romer från andra delar av Europa har en liknande livssituation idag där de tvingas leva för sig själva, utanför resten av samhället i bristfälliga bostäder och tältläger.⁹

Det råder diskriminering på bostadsmarknaden, och för de personer som går att identifiera som romer på namn eller utseende är det svårt att få en hyresbostad eller kunna köpa en bostadsrätt vilket leder till låg boendestandard, tillfälliga lösningar, vräkningar och hemlöshet. Samtidigt som arbetslöshet, låga inkomster och brist på rätt kontakter ökar svårigheten att få tillgång till bostad. Romer vittnar även om omfattande trakasserier från grannar. Se bland annat:

- Romers Rättigheter (DO 2011)
- Romers rätt (SOU 2010)
- Diskriminering av Romer i Sverige (EtnO 2004)

Bostadsbristen och system där det lämnas ett stort ansvar till den bostadsökande att själv ordna en bostad, gör situationen svårare.

”Söker du lägenhet och de skulle få veta att du är rom, du får inte den lägenheten. Är du zigenare så är du en viss typ av människa helt enkelt. Du är en tjuv, en bandit, det går inte att lita på zigenare, folk vill inte ha med zigenare att göra. När du hela tiden blir bemött på det här sättet så börjar du till slut att strunta i allting, du ger upp helt enkelt. Du ger upp dina drömmar, ditt hopp och dina önskemål om hur du vill att framtiden ska bli, för att du ser att du inte har en chans. Och detta är problemet bland många romer. Du blir den de förväntar sig. Det blir en självuppfyllande profetia.”

En del av de romer som kommer hit från andra EU-länder tillfälligt eller permanent saknar helt bostäder och bor i egenbyggda tältläger eller hyr lägenheter i andra hand där många trängs på liten yta. Så här beskriver en ung person i Sverige sin bostadssituation 2011.

”Nu går jag i skolan. Men det är svårt här också för jag har ingen lägenhet. Vi bor sju personer i en husvagn. Jag kommer hem klockan 22 och går klockan sju, för det är hemligt att jag bor där.”

⁹ Varromskahistoria.se från projektet Rom San – är du rom?

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Socialtjänst

Det finns en utbredd ömsesidig misstro mellan romer och personal inom socialtjänsten, framförallt vad gäller ärenden där barn är inblandade. Se bland annat:

- En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012-2032 (Regeringens skrivelse 2011/12:56)
- Romers Rättigheter (DO 2011)
- Romers rätt (SOU 2010:55)

Socialtjänsten är inne i människors privatliv i de mest utsatta situationer så konsekvenserna blir allvarliga vid fall av diskriminering och dåligt bemötande. Så här beskriver en person hur möten med socialtjänsten upplevs.

"Jag har jobbat länge ute på fältet, jag känner till utsattheten. Jag har suttit med klienter i mina traditionella finskromska kläder och blivit mött med nonchalans. Jag vet hur det fungerar i myndigheter, vilka medel de använder, hur de kör över romska kvinnor. Kvinnorna är jätterädda."

Romer har ofta erfarenheter av att samhället skiljer barn och föräldrar åt och att det sker på mer lättvindiga grunder med romska familjer än med andra familjer. Ofta hamnar barnen i icke-romska miljöer och förlorar kultur och språk. Kunskapen är fortfarande bristfällig om romska barn har omhändertagits på svagare grunder än barn från majoritetsamhället, men romer vittnar om att det skett i stor skala och att det är så än idag. Så här beskriver en romsk aktivist sina erfarenheter:

"Många romska mammor har fått sina barn omhändertagna utan att man har provat andra åtgärder först. Jag skulle säga att ungefär var fjärde romsk mamma har haft sina barn omhändertagna under LVU."

Så här beskriver en ung person sin upplevelse av att bli omhändertagen av socialen.

"Min pappa spelar dragspel på gatan. Jag försöker hjälpa honom men jag vill vara i skolan också för jag tänker på framtiden. Men jag är rädd för jag är för ung för att spela. Man måste vara 18 år. Annars tar de en till socialen. Det hände mig för några år sen. Jag spelade i tio minuter så kom polisen och sa: 'du är för liten, du får inte spela. Vem spelar du för?' Och jag sa: 'jag spelar för mig själv, jag vill ha bättre liv och så.' 'Okej, vi kan hjälpa dig'. Och så tog de mig till socialen, till ett barnhem, och sa: 'du går inte härifrån.' Jag skrek: 'va, nej! Jag vill gå till min pappa, jag vill inte sitta här'. Jag grät hela tiden och fick inte ringa min pappa. Jag satt där i tre dagar och socialen var på besök i husvagnen på Meros camping där vi bodde. Och sen sa de såhär: 'vi har bestämt att ditt barn ska få komma hem nu. Det ser ju bra ut här.' Sen kom pappa och hämtade mig."

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Trygghet i det offentliga rummet

Diskriminering, trakasserier och hot om våld i det offentliga och digitala rummet, och svårigheter att få hjälp av polisen när man drabbas av brott är erfarenheter som hör till vardagen i den romska gruppen. Se bland annat:

- Romers Rättigheter (DO 2011)
- Romers rätt (SOU 2010:55)

Vissa, framförallt kvinnor, beskriver hur de av rädsla undviker kollektivtrafik, restauranger och okända platser och att de inte har någonstans att vända sig när akuta konfliktsituationer uppstår. Så här beskriver en person en vardaglig händelse ur livet:

”När man som rom försöker få kontakt med övriga samhället, då blir det svårigheter. Det är inte lätt att hitta jobb, man kommer inte in i vissa affärer och restauranger, man blir helt enkelt diskriminerad. Som en gång när jag inte fick komma in på en restaurang i Göteborg. Jag var där med barnen och jag försökte komma in, men de sa direkt till mig: ’vi serverar inte till dig’. Jag hade hunnit sätta mig och barnen var hungriga. Men de ville inte ge mig mat, så jag gick därifrån.

Alltså, det är så blandade känslor att det inte går att beskriva. Ibland tänker jag bara, okej, jag är tyst. Jag är arg och ledsen. Det är lite så, hopplöst. Och börjar jag bråka och stå upp för mig själv, ’vad säger ni, jag har inte gjort någonting’, då blir det: ’okej, men då går vi in till kontoret och ringer polisen’. Jag har varit där så många gånger, man blir ju mött med det hela tiden.”

Registreringar

Under hela 1900-talet och fram till idag har romer kartlagts och registrerats på etniska grunder ner på individnivå, något som numera är olagligt. Registren har upprättats av tjänstepersoner inom bland annat polis och socialtjänst och innehållit allt från ras, karaktärsdrag och släktskap till personliga omdömen om enskilda romska personer. Registren har använts av kommuner och myndigheter över hela landet och har fått konsekvenser för romer när de haft kontakt med samhällsinstitutioner.

- Den mörka och okända historien – Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet (DS 2014:8)

Registreringar har fortsatt in i våra dagar vilket uppmärksammandes när Skånepolisens register över flera tusen romska personer uppdagades år 2013. Ett register som för många kopplas samman med vad som hände före andra världskriget och den förföljelse som romer idag utsätts för i stora delar av Europa. Det gör att registreringen är både förödmjukande och skrämmande.

Med historien i minne är det viktigt att vara mycket försiktig med att ta fram eller lagra information om romer på individ- och/eller gruppnivå och att det bland alla inblandade finns en hög medvetenhet och genomtänkta arbetssätt.

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Verksamhetsbeskrivning

Uppdraget har varit att ta fram en verksamhetsbeskrivning och en genomförandeplan för ett romskt informations- och kunskapscenter i Göteborgsregionen utifrån ovan beskrivna kartläggning.

Syftet med ett center är att den romska befolkningen i regionen ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom. Centret ska arbeta i linje med konventioner om mänskliga rättigheter, minoritetslagstiftningen och den nationella strategin för romsk inkludering. Det ska ta vid det arbete som påbörjats inom ramen för pilotverksamheten i Göteborgs Stad och införliva erfarenheter och kompetens från romska institutioner och ESF- projekt riktade till romer som genomförts i regionen. Det är viktigt att bygga vidare på det etablerade samarbete som finns mellan de romska grupperna och bidra till att ytterligare stärka dessa kontakter.

Kartläggningen visar att det finns en ömsesidig misstro mellan romer och representanter för offentlig förvaltning. Den visar också att det råder en utbredd trötthet på projekt och kortsiktiga insatser. Människor som lever med få kontakter med det offentliga, eller där det saknas förtroende i relationerna, har svårt att tillägna sig tillfälliga och kortvariga insatser. Vidare visar kartläggningen att det finns ett tydligt behov av långsiktighet och organisatorisk stabilitet. Kartläggningen har även visat vikten av att tillräckligt med tid avsätts för att skapa en fungerande verksamhet; att bygga upp den kompetens som behövs, skapa stabila strukturer och en hållbar organisationskultur.

Centrets uppgift är att ge redskap och skapa nya kontakter mellan offentlig förvaltning och romer för att öka förtroendet mellan grupperna. Det är viktigt att centret inte bidrar till att låsa fast romer i ett permanent utanförskap utan arbetar efter principen att centret behövs under en period tills romerna fått en chans att komma ikapp andra grupper när det gäller de fem prioriterade livsområdena. Sveriges 20-års mål så som det är formulerat i strategin för romsk inkludering är en god utgångspunkt i arbetet. När det finns ett acceptabelt förtroende mellan offentlig förvaltning och romer och det finns romska personer som arbetar i ordinarie verksamhet kommer centret ha spelat ut sin roll.

Under kartläggningen har det många gånger beskrivits hur det är en fungerande strategi, om förtroende finns, att jobba i team romer och icke-romer. I samtal med romer framhålls ofta betydelsen av att det finns någon anställd på centret som tillhör den egna romska gruppen för att de ska våga komma dit i början, men flera har poängterat att om man väl kommit dit och fått förtroende för de som arbetar där blir gruppstillhörigheten av mindre vikt. Det är faktorer att tänka på vid rekrytering.

Under kartläggningen har vikten av att tillhöra en etablerad offentlig struktur varit tydlig. En vanlig erfarenhet bland de vi intervjuat inför nulägesbeskrivningen är att oklara beslutsstrukturer och en oklarhet i mandat upplevs som problematiska. Risken med att skapa en ny struktur med till exempel en styrelse eller referensgrupp för centret är även att den blir en plats för större frågor och meningsmotstånd än centrets verksamhet vilket kan handlingsförlama verksamheten. Därför har vi gjort bedömningen att det är att föredra att placera ett center i en redan etablerad offentlig struktur.

Det finns en efterfrågan på ökad kunskap, rådgivning och möjlighet att skaffa nya kontakter både från personer som arbetar inom offentlig förvaltning och från romer. Ett tvådelat uppdrag inom en och samma verksamhet bidrar till en uppdaterad bild av vilka behov och svårigheter som finns för den romska gruppen vilket kan föras vidare till berörda verksamheter; medborgardialog. Samtidigt kan de

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

som arbetar med samhällsvägledning gentemot romska individer och grupper få ett stöd i hur systemen fungerar av de som arbetar med utvecklingsarbete. Mot den här bakgrunden finns det goda skäl att hålla ihop centret inom ramen för en och samma verksamhet.

Verksamhet/uppdrag

Ett kommande center ska ta vid där pilotprojektet avslutas och fånga upp de kunskaper och erfarenheter som gjorts. Då det handlar om en ny verksamhet, där erfarenheten visar att det är svårt att rekrytera personer med formell utbildning och yrkeserfarenhet från liknande uppdrag, räknar vi med att en verksamhet av den omfattningen som beskrivs nedan kan vara igång i full skala tidigast år 2017. Se tidsplanen för ett förslag på stegvis uppbyggnad.

Genom det tvådelade uppdraget, att möta romer i behov av hjälp i sina kontakter med samhället och samtidigt arbeta mot kommun och region, möjliggör det medborgardialog med en grupp som annars sällan kommer till tals. I arbetet med att vidareutveckla verksamheten och metoder är det angeläget att ha en kontinuerlig kontakt med den romska gruppen för att kunna bedöma vilka förändringar som behöver vidtas för att nå eller omformulera målen.

Inom pilotprojektet i Göteborgs Stad har fem prioriterade rättighetsområden identifierats och inom dessa har nedanstående delmål formulerats, mål som centret bör fortsätta arbeta med:

Arbetsmarknad

- **Rätten till arbete ska säkerställas för romer på samma villkor som för icke-romer**
- Antalet romer som kommer ut i arbete ska öka
- Antalet romer som får praktik ska öka

Skola/Utbildning

- **Rätten till likvärdig utbildning ska säkerställas för romska barn och vuxna på samma villkor som för icke-romer**
- Antalet romska barn som avslutar grundskolan med godkända betyg ska öka
- Antalet romska barn som får modersmålsundervisning i romani chib ska öka
- Kunskap om den romska minoriteten bland alla elever skall öka

Socialtjänst/Bostad

- **Rätten till social omsorg ska säkerställas för romer på samma villkor som för icke-romer**
- Kunskap om romer och utvecklande arbetssätt inom socialtjänsten
- Rätten till bostad ska säkerställas för romer
- Antalet romer som får tillgång till bostad ska öka

Hälsa/Äldreomsorg

- **Rätten till bästa uppnåeliga hälsa ska säkerställas för romer på samma villkor som för icke-romer**
- Antalet romer som får tillgång till hälso- sjukvård – friskvård ska öka
- Antalet romer som får tillgång till offentlig omsorg om äldre ska öka

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Kultur

- **Rätten till kultur och språk ska säkerställas för romer på samma villkor som för icke-romer**
- Romsk kultur ska synliggöras i skolor
- Romsk kultur ska synliggöras på kulturinstitutioner

För att nå upp till målen föreslås centret ha följande uppdrag. Exempler grundas på de behov som uttryckts i kartläggningen, arbetssättet vid RIKC i Malmö och faktorer som beskrivits som fungerade i de verksamheter och projekt som har drivits och drivs i regionen.

Kompetenshövande insatser inom offentlig förvaltning

- Utbildningar – För berörda yrkesgrupper om romers situation, mänskliga rättigheter, minoritetslagstiftningen, antiziganism, diskriminering, romsk historia, kultur samt arbetsätt för att romer ska få sina rättigheter tillgodosedda. En utbildning som kan utmana fördomar, skapa ökad förståelse och förändra attityder.
- Stärka undervisningen i grund- och gymnasieskola om nationella minoriteter – ta fram utbildningsmaterial och stötta skolorna i att leva upp till läroplanens mål om utbildning om de nationella minoriteterna.
- Modersmålsundervisning - Arbeta tillsammans med språkcentrum, skolor och modersmålslärare för att romska elever ska få tillgång till modersmålsundervisning på rätt varietet och känna sig trygga med att delta i undervisningen.
- Metodutveckling – arbeta med enskilda verksamheter, till exempel vårdcentraler, skolor eller enheter för projekt- och föreningsstöd för att utveckla nya metoder och arbetsätt.
- Rådgivning - till tjänstepersoner som upplever svårigheter i mötet med romska individer eller grupper, både genom rådgivning och utbildning av personal eller genom att fungera som kulturtolk vid enskilda möten mellan romer och personal.
- Mobila EU-medborgare - Bidra med kunskap om romsk kultur och hur situationen för romer ser ut i andra delar av Europa i arbetet med romska mobila EU-medborgare till kommunens och regionens anställda, även vara med och skapa en dialog mellan offentlig verksamhet och romska mobila EU-medborgare.
- Matchning– Sammanföra romska individer och föreningar med offentlig verksamhet, till exempel vid rekrytering av modersmålslärare och romani chib-talande personal, kulturinstitutioner som vill uppmärksamma romsk kultur eller arbetsmarknadsprojekt som söker deltagare. Även i speciella fall där hänsyn kan behöva tas till den enskildes situation, till exempel kontaktpersoner som kan stödja elever som inte går i skolan
- Samarbeta med romska brobyggare och kulturtolkar som arbetar i andra verksamheter.

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Direkt stöd till den romska gruppen

- Öppen rådgivning – direkt rådgivning till enskilda individer eller familjer kring kontakter med det offentliga, till exempel kring sjukvård, arbete, skolgång, socialtjänst, bostäder. Hjälpa att kunna förstå dokument och veta var man vänder sig med olika ärenden. Personalen ska även ha möjlighet att, när situationen så kräver, kunna följa med vid besök och fungera som kulturtolkar. Målet är att ge redskap så att personer som söker rådgivning så småningom ska kunna göra sina ärenden själv. I förlängningen stärka de romska nätverken så att fler personer vet hur samhället fungerar och kan hjälpa varandra. Stötta till självhjälp men med en förståelse för att för vissa individer är vägen dit lång. Centret ska även ta in andra aktörer som till exempel arbetsförmedlingen och vuxenutbildningen, som vid särskilda tillfällen kan vara en del av den öppna rådgivningen. Rådgivningen riktar sig främst mot romer men inga kontroller av etnisk tillhörighet skall genomföras.
- Stöd till föreningar – stödja föreningar och personer som vill starta föreningsdriven verksamhet. Hjälpa med frågor som administration, bidrag, lokaler, samarbetspartners samt ett personligt stöd till de aktiva. Även fungera som en mötesplats där föreningar kan hitta nya samarbeten och utbyta erfarenheter.
- Sprida information till romer – om arbetsmarknadsåtgärder, vuxenutbildning och samhällsinformation. Till exempel inför val om hur man röstar, hälsofrågor och kulturevenemang. Öka kunskapen om mänskliga rättigheter, minoritetslagstiftning, vad som händer lokalt och nationellt kring romska frågor och kunna sprida information om vad andra romska grupper gör för att främja samarbete. Centret ska även informera romer om diskrimineringslagstiftningen och arbetet mot antiziganism.
- Uppsökande verksamhet - riktad mot romer som har få/inga eller dåliga tidigare erfarenheter av kontakter med det offentliga samhället.
- Utlokaliserad mottagning - Rådgivningen, informationsspridningen och den uppsökande verksamheten ska kunna vara mobil i regionen: Centret ska vid vissa tillfällen ha fasta öppettider i till exempel bibliotek, kommunhus eller andra lämpliga lokaler i regionen vilket får specificeras i samarbetsavtalen.
- Kunskapsinhämtning – samla in kunskap om situationen för den romska gruppen, hinder i kontakt med offentlig verksamhet och utvärdera de åtgärder som görs, både genom det dagliga arbetet och särskilda studier.
- Kommunera med mobila EU medborgare och ha en dialog med frivilligorganisationer. Kunna förklara och stödja utifrån det regelverk som finns och samtidigt vara lyhörd inför gruppens behov och önsningar.

Verksamhet för alla

- Omvärldsbevakning– Bevaka vad som händer med romska frågor i Sverige och Europa och föra relevant information vidare genom utbildningar, föreläsningar och konferenser till romer, tjänstepersoner och allmänheten, bland annat kring den ökade migrationen av romer från de nya EU-länderna.

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

- Nationella och internationella samarbeten – med institutioner som arbetar med likande uppdrag för erfarenhetsutbyte, till exempel genom ROMED EU-kommissionens program för romska inkludering.
- Universitet och högskolor - Samverkan med universitet och högskolor, till exempel Förvaltningshögskolan och Institutet för studiet av mänskliga rättigheter för att vidareutveckla metoder för att offentlig förvaltning ska kunna säkerställa minoriteternas rättigheter och /eller utvärdera den egna verksamheten.
- Projekt – centret kan bli en viktig plattform för att bedriva externt finansierade projekt, till exempel EU- projekt för att öka romers delaktighet på arbetsmarknaden. Centret kan då möjliggöra att projektens resultat kan användas efter projektslut.
- Arrangera eller vara medarrangör vid evenemang och konferenser, såsom firandet av romernas internationella dag den 8 april och högtidlighållandet av ”Zigenarnatten” 2 augusti. Ta fram informationsmaterial, utbildningar och föreläsningar som riktar sig mot allmänheten för att öka kunskapen om den romska minoriteten och kunna turnera runt i regionen med dessa.
- Kommunera med media kring centret och romska frågor.

Huvudman/Samarbetsparter/Organisationsform

Förstudien har undersökt flera alternativ till var ett center kan placeras organisatoriskt som redovisas nedan, för att avslutas med en rekommendation.

GR – Göteborgsregionens kommunalförbund

Kommunalförbundet Göteborgsregionen är ett samarbetsorgan mellan 13 kommuner i Göteborgsområdet. GRs uppgift är att verka för samarbete över kommungränserna och vara ett forum för idé- och erfarenhetsutbyte inom regionen. Verksamheten inom GR ska vara till kommunal nytta, samtidigt som den ska stärka regionen nationellt och internationellt. GR har inget eget mandat utan agerar endast på uppdrag av medlemskommunerna.

GR anordnar viss kommungemensam verksamhet, de samordnar professionella nätverk och erbjuder utbildningar, konferenser och forskningssamverkan. De samordnar även antagningen till gymnasieskolan och driver EU-finansierade projekt, bland annat riktade till särskilt utsatt grupper som genom projektet Plug in som utvecklar metoder för att nå ungdomar som varken är i arbete eller utbildning.

GR har i dagsläget inget uppdrag kopplat till de nationella minoriteterna och den romska frågan väcktes först i samband med denna förstudie.

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Västra Götalandsregionens rättighetskommitté

Kommittén för rättighetsfrågors uppdrag är att stödja och utveckla ett systematiskt arbete för mänskliga rättigheter i Västra Götalandsregionen. Kommittén för rättighetsfrågor ska också motverka diskriminering och uppmärksamma brister i samhället som gör att grupper med svagt skydd blir utsatta, och på så sätt främja människors möjligheter att få sina rättigheter tillgodosedda på lika villkor. Rättighetskommitténs kansli driver i dagsläget tre pilotprojekt med syfte att utveckla ett rättighetsbaserat arbetssätt tillsammans med Bohusläns museum/Västarvet, Psykosvårdkedja Nordost och Angereds Närsjukhus. Kommittén driver även en tillgänglighetsdatabas och stödjer forskning och utveckling. De riktar sig mot regionens verksamheter.

Rättighetskommitténs kansli har idag samråd med de nationella minoriteterna och arbetar aktivt med de nationella minoriteterna.

Göteborgs Stad

Konsument- och medborgarservice

Konsument- och medborgarservice ansvarar för Göteborgs Stads kontaktcenter, utveckling av service och e-tjänster, konsumentrådgivning, budget- och skuldrådgivning, energi- och klimatrådgivning, hållbar utveckling samt Fairtrade City. Förvaltningen har utrett om medborgarkontorens roll i staden och kan bli en samordnande instans för dessa. Den verksamhet som bedrivs inom nämnden vänder sig direkt till medborgarna. Idag finns inget uppdrag att arbeta strategiskt med utveckling av stadens olika verksamheter.

Förvaltningen har inte tidigare arbetat med frågor specifikt rörande de nationella minoriteterna. I den nyligen antagna handlingsplan för nationella minoriteter har förvaltningen dock fått i uppdrag att erbjuda service även på minoritetsspråken.

SDN Östra Göteborg

Stadsdelsnämnden Östra Göteborg har närmare 46 000 invånare i Bergsjön, Gamlestaden, Kortedala, Kviberg och Utby. SDN Östra Göteborg ansvarar för områden som till exempel förskola, skola, kultur, fritid, kommunal hälso- och sjukvård, individ- och familjeomsorg samt omsorg för äldre och personer med funktionsnedsättning. Förvaltningen arbetar också med samhällsplanering, trygghet, miljö och folkhälsa i stadsdelen.

Östra Göteborg är idag huvudman för pilotprojektet för romsk inkludering utifrån ett hela staden perspektiv, genom sektorn Kultur och Fritid. Förvaltningen har kunskap om minoritetsfrågor och kompetens om den romska frågan i synnerhet.

Intraservice

En omorganisering har initierats där stadsledningskontorets HR-arbete med värdegrundsfrågor mot hela staden har flyttas till intraservice. Intraservice uppdrag är helt och hållet att ge service till kommunens verksamheter och riktar sig inte mot allmänheten. Intraservice har idag inget särskilt uppdrag att arbeta med de nationella minoriteterna.

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Social resursnämnd

Social resursförvaltnings verksamheter är ofta specialiserade och vänder sig till hela staden. Förvaltningen arbetar idag bland annat med frågor kring missbruk, hemlöshet, utsatta barn och familjer, fältarbete, funktionsnedsättning samt samhällsinformation till nyanlända.

I förvaltningen finns det både ett strategiskt arbete mot stadsdelarna och andra delar av kommunen samt verksamheter som vänder sig direkt till medborgarna. De har även samarbetsavtal inom olika områden med GR-kommunerna. Social resursnämnd har idag inget särskilt uppdrag för de nationella minoriteterna.

Delar av förvaltningens verksamhet som kan vara värd att nämna i detta sammanhang är:

Verksamhetsområdet integration arbetar med samhällsinformation och utbildning till nyanlända samt har viss utbildning för resten av staden kring nyanländas situation. Verksamhetsområdet har en erfarenhet av att arbeta med grupper där många bär på trauman, drabbas av diskriminering och lever under osäkra levnadsförhållanden. Det är grupper där många står långt ifrån arbetsmarknaden och saknar kunskap om hur det officiella samhället är organiserat.

Social utveckling arbetar med kompetensutveckling, konsultation och samverkan på en strategisk nivå inom staden. Fokus för verksamheten är förebyggande arbete inom det sociala området.

Social resursnämnd har fått ett särskilt samordningsuppdrag kring frågor som rör de fattiga mobila EU-medborgarna som uppehåller sig i staden.

Rekommendation: Social resursnämnd

Rekommendationen bygger på faktorer som identifierats som relevanta för ett kommande center:

Samarbete mellan GR-kommuner och VGR– Att det finns en vana och strukturer för att driva verksamheter med ett större täckningsområde.

Det **tvådelade uppdraget**, både mot kommunens tjänstepersoner och mot befolkningen samtidigt som det är tvärssektoriellt. Att det finns en vana och vilja att arbeta med båda delarna.

Organisatorisk stabilitet och en etablerad organisation som kan ge stöd i tjänstemannarollen och de administrativa delarna är viktigt då personer utan denna kompetens troligtvis kommer att rekryteras.

Förhållningsätt Förståelse, förtroendet och öppenhet för att arbeta tillsammans med personer som tillhör utsatta grupper.

Ämneskunskap Kunskap om romska frågor, minoritetsfrågor och minoritetslagstiftningen.

Social resursnämnd, Göteborgs Stad uppfyller de fyra första kriterierna, vilket är flest av de utredda alternativen. Här ligger också samordnings ansvaret för Göteborgs Stads arbete med mobila EU-medborgare.

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Verksamhetslokaler

I de samtal som förts med såväl romer, kranskommuner till Göteborg och erfarenheterna från Malmö poängteras vikten av centralt belägna lokaler som är lättillgängliga både med kollektivtrafik och med bil. Detta är särskilt viktigt om centret ska vara tillgängligt för romer och tjänstepersoner från en större region. Centret behöver kontorsytor, besöksrum och konferenslokaler för att bedriva verksamheten samt med en entré som är synlig från gatan.

För en verksamhet av den storleken som beskrivs nedan beräknar vi att det behövs en lokal i storleksordningen 150-300 m² beroende på lokalens utformning.

Vilka lokaler som kan komma att bli aktuella påverkas dels av vilka lokaler som är tillgängliga, dels vilken förvaltning centret blir en del av. I uppstarten bör även Västra Götalandsregionen tillfrågas om de har lämpliga lokaler, för att kunna få ett närmare samarbete. Det vore en fördel om det går att hitta lokaler där det finns en möjlighet att utöka dessa med tiden.

Garantera romskt inflytande

I arbetet med förstudien har vi granskat och analyserat olika modeller för att garantera ett romskt inflytande över centret. Från både romskt och icke-romskt håll har vikten av att centret helt ses som offentlig verksamhet - och inte får karaktären av att vara en romsk förening och konkurrera med dessa - poängterats.

Följande alternativ har beaktats, avsnittet avslutas med en rekommendation.

En styrelse eller referensgrupp bestående av romska representanter och representanter från alla samarbetspartners. Gruppen tillsätts specifikt för centret och fattar löpande beslut eller ger råd till centret i dess arbete. Risken med en styrelse för centret är att den utarmar det ordinarie samrådet genom att bli det dominerande forum där romska representanter och kommunen möts. Det kan även bli en plats för diskussioner och konflikter som ligger utanför centrets mandat. Samtidigt krävs det ett fåtal representanter som kan tala för hela den romska gruppen.

Verksamhetsplan som tas i samråd med romska grupper, i regionen och de kommuner som medverkar. Ett forum med kommuner/landsting och romska representanter som behandlar fler frågor än centrets verksamhet vore fördelaktigt för att undvika en situation där centret uppfattas som den enda arenan att bedriva romska frågor. Samtidigt kan det bli en tidskrävande process att få ihop en verksamhetsplan som alla parter är nöjda med som samtidigt är lagom omfattande och tillräckligt konkret för att kunna följa upp. Den årliga uppföljningsrapporten ska följas upp i motsvarande samråd.

Grundläggande principer för verksamheten skall tas i samråd efter godkännande av samtliga samverkansparter. De grundläggande principerna gäller tillsvidare. Centret har i uppdrag att följa upp att principerna efterlevs i den årliga uppföljningsrapporten.

Förslag på principer:

- Centrets uppdrag är att arbeta för att alla romer som ingår i den nationella minoriteten romer ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom.

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

- Centret skall även arbeta för att förbättra livschanserna för de romska mobila EU-medborgare som befinner sig i regionen.
- En majoritet av dem som arbetar vid centret ska tillhöra den romska gruppen.
- Centret ska arbeta utifrån ett rättighetsbaserat och normkritiskt förhållningsätt.
- Centret ska arbeta för jämställdhet mellan könen.
- Centret ska iakttä en extra stor försiktighet med att registrera personuppgifter och undvika att dokumentera verksamheten på ett sådant sätt att det framstår som etnisk registrering.

Rekommendation: Grundläggande principer och verksamhetsplan.

Vår bedömning är att centret bör arbeta utifrån ett fåtal grundläggande principer och en verksamhetsplan. Härigenom skapas goda förutsättningar för en hållbar balans mellan inflytande och deltagande från den romska gruppen, och samtidigt kan det ge centret handlingsmandat och arbetsro.

Framtagandet av både principer och verksamhetsplan bör bygga vidare på det samråd och de strukturer som byggts upp inom pilotverksamheten. Centret kan även stötta de kommuner som inte har ett fungerande samråd att bygga upp ett sådant med romska representanter från den egna kommunen.

Bemanning/kompetenser

Enhetschef – med budget, personal och verksamhetsansvar. För rekryteringen är personlig lämplighet av högsta vikt, att det är någon som kan öka det ömsesidiga förtroendet och leda en verksamhet där många är inblandade och har önskemål om centrets verksamhet. Personen behöver samtidigt vara förmögen att arbeta med det komplexa uppdraget som beskrivs här. Rekryteringen ska ske i samråd med representanter för romerna i Göteborg.

Utvecklingsledare, med ett övergripande uppdrag. Utvecklingsledaren med ett övergripande uppdrag ska arbeta nära verksamhetschefen, vara en del av centrets ledning och kunna representera externt. Den tjänsten har ett stort ansvar för förhållningsätt och metoder i centrets arbete. Det bör vara en person med stor ämneskunskap och erfarenhet att arbeta med romska frågor. Rekryteringen ska ske i samråd med representanter för romerna i Göteborg.

Utvecklingsledare - arbetar inom ett eller flera av de identifierade temaområdena. Utvecklingsledarna ska arbeta med det strategiska arbetet, kompetensutveckling, omvärldsbevakning och metodutveckling.

Samhällsvägleddare ansvarar främst för verksamheten som riktar sig mot den romska gruppen. Vid dessa rekryteringar ska extra hänsyn tas till vilka språk och varieteter som talas och vilka romska grupper som centret inte i tillräcklig utsträckning når.

Administratör – En tjänst som ska fungera som ett administrativt stöd till hela verksamheten samt kunna göra projektansökningar och ansvara för rapportering. Det bör vara en person med vana av ansökningar till - och administrationen av - större EU-projekt.

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Majoriteten av de som rekryteras ska tillhöra den romska gruppen. Då det i dagsläget finns relativt få personer med en formell kompetens eller tidigare yrkeserfarenhet från likande uppdrag finns stort behov av intern kompetensutveckling och tid att växa in i sitt uppdrag. Det kan på sikt leda till att romska personer söker sig vidare till andra uppdrag och att fler romer arbetar inom offentlig verksamhet.

Rekryteringarna ska baseras på kompetenser och förmågan att växa in i uppdraget. Verksamheten har behov av att det på centret finns personal som kan tala de vanligaste varieteterna av romani chib; kalderash, arli, lovara samt finska. Det är viktigt att kunna använda sina personliga nätverk för att nå ut i den romska gruppen och samtidigt att kunna få hjälp på ett språk man behärskar. Det är även en förutsättning för att kunna översätta och tillgängliggöra information till de olika romska grupperna.

Som en del av verksamheten behöver analyser göras löpande av vilka från den nationella minoriteten romer som centret inte når och orsaker till det. Slutsatserna från den analysen bör finnas med som ett kriterium vid rekrytering.

Kompetensutveckling

Centret bör arbeta aktivt och målmedvetet med att höja sin egen kunskap och utveckla ny kunskap inom flera områden för att nå bättre resultat. Det är ett arbete som behöver prioriteras både tid- och resursmässigt. Följande områden ser vi som viktiga:

- Den romska historien, kulturen och situationen i dag såväl i Sverige som i andra delar av Europa.
- Antiziganism med ett intersektionellt perspektiv samt vilka strukturer som särskilt påverkar romers livssituation.
- Utveckla perspektiv kring minoriteters rättigheter och hur de kan tillgodoses i en parlamentarisk demokrati och offentlig sektor, gärna tillsammans med universitet eller högskola.
- Relevant lagstiftning, policys och utredningar samt hur det kommunala och regionala regelverket är.
- Öka kunskapen och förståelse för de offentliga verksamheter centret jobbar med. Frågor kring uppdrag, struktur, metoder, perspektiv och värderingar som råder.
- Metoder för att bedriva förändringsarbete i organisationer och för att stärka individer att kunna klara sina kontakter med samhället genom de ordinarie vägarna.

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Tillgänglighet

Fysisk tillgänglighet: För att anpassa lokalerna ska centret vid ett uppstartsskede ta hjälp av Göteborgs fastighetskontor som har ett samordningsansvar för tillgänglighetsfrågor inom Göteborgs Stad. Personalen ska löpande få information om hur verksamheten hålls tillgänglig för personer med funktionsnedsättning.

För tillgänglighet för personer med psykisk skörhet, rädsla för myndigheter eller bristande språk och/eller läskunnighet se tidigare delar av projektplanen. Ett av centrets huvudsyften är att vara tillgängligt för personer som har svårt att komma i kontakt med offentlig verksamhet på de vanliga vägarna.

Jämställdhet

Centret har som en av sina grundläggande principer att arbeta för jämställdhet mellan könen och ge ett extra stöd till de som drabbas av en dubbel diskriminering genom att inte vara män och inte tillhöra den etniska majoriteten. Enligt vad som framkommit i kartläggningen är det viktigt att det finns både kvinnor och män anställda för att fler ska känna sig välkomna att vända sig till centret.

Ekologisk hållbarhet

Frågor kring ekologisk hållbarhet är inte en av de frågor centret prioriterar men det kan fungera som en kanal för att nå ut med information kring frågorna till den romska gruppen och verksamheten ska följa Göteborg Stads miljöpolicy.

Barnperspektiv

Skolor och förskolor kommer att vara prioriterade områden för centret. Centret ska bidra till att säkerställa att de romska elevernas rätt till sitt språk och sin kultur tillgodoses, motverka diskriminering och trakasserier för att elever med romsk språk- och kulturbakgrund ska känna sig trygga i och stolta över sin identitet. Centret skall även kunna fungera som ett stöd till föräldrar och personal för att främja ömsesidig förståelse och härigenom avlasta barnen som ofta får agera kulturtolkar.

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Budget

Budgeten för att starta upp ett center stegvis beräknas till:

2015: **1 260 000 kr** (Finansieras av Göteborgs Stad)

2016: **3 388 000 kr** (Finansieras av Göteborgs Stad)

2017: **4 962 000 kr** (Finansieras av Göteborgs Stad, samarbetskommuner inom GR samt VGR)

2018: **6 142 000 kr** (Finansieras av Göteborgs Stad, samarbetskommuner inom GR samt VGR, en del av verksamheten kan finansieras med projektmedel.)

För detaljerad budget se bilaga

Centret föreslås att på sikt finansieras av de kommuner som vill vara en del av centret samt Västra Götalandsregionen. Då bedömningen gjorts att det är viktigt att starta verksamheten succesivt föreslås att verksamheten enbart riktar sig mot Göteborg Stad 2015 och 2016 som då står för hela finansieringen. Under de åren tas ett samarbetsavtal fram som reglerar hur finansieringen fördelas mellan kommunerna och regionen. Centrets storlek kommer påverkas av hur många delfinansiärer det finns. Enligt den långsamma uppbyggnaden vore ett önskat scenario att ett fåtal kommuner och VGR är med år 2017 och att fler kommuner sedan succesivt ansluter sig.

Behovet av ett långsiktigt arbete förutsätter en långsiktig finansiering som inte kan täckas med projektmedel. Däremot finns det stora möjligheter att utöver kärnverksamheten bedriva projekt som arbetar för centrets syfte. EUs strukturfonder har som ett av sina syften att förbättra situationen för romer i Europa.

Det pågår en diskussion på nationell nivå om ett långvarigt stadsstöd för romsk inkludering motsvarande det stadsbidrag som utgår till kommuner som ingår i förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska. År 2013 var detta stöd på cirka 63 miljoner fördelat på 64 kommuner och de tre minoriteterna. Om det blir verklighet skapar det en möjlighet för finansiering.

Tidsplan

För att kunna bygga upp en stabil verksamhet som kan arbeta långsiktigt föreslås här en stegvis uppbyggnad. Där både verksamhetens omfattning och antalet samarbetspartners ökar under en fyraårsperiod. För detaljerad tidsplan se bilaga

2015: Förbereda en verksamhet

2016: ”Smygstarta” verksamheten enbart gentemot Göteborgs Stad.

2017: Påbörja samarbetet med GR och VGR efter en modell som tagits fram tidigare år.

2018: Vara i gång med verksamheten i full skala samt kunna driva större projekt.

Göteborgs Stad
Östra Göteborg

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Avslutning

Förslaget som förstudien landar i är framtaget tillsammans med en referensgrupp bestående av representanter från Romska rådet och Stadsledningskontoret i Göteborg. Förstudien är främst skriven för att ligga till grund för politiska beslut om att starta upp ett kommande center. Förhoppningsvis kan förstudien även användas för att föra ett samtal i bredare kretsar kring ett center och dess funktion. Om förslaget verkställs är den även tänkt att kunna användas som ett stöd för de som får i uppgift att driva verksamheten.

Lista över bilagor

Bilaga A – Riskanalys

Bilaga B – Detaljerad tidsplan

Bilaga C – Detaljerad budget

Bilaga D – Literaturlista

Bilaga E – Exempel på verksamheter som skulle vara möjliga för ett kommande center att arbeta med

Bilaga F – En skrivelse från romska rådet till förstudien om ett romskt center i Göteborg.

Bilaga A – Riskanalys

Risk: Att aktiviteten inom den romska minoritetsgruppen (Romska rådet) avtar i takt med att centret etableras och förankringen inte finns kvar.

Åtgärder:

- Att samrådet fortsätter att gälla fler frågor än centrets verksamhet och ges ett reellt medskapande.
- Att föreningsstödet kan ge en möjlighet att stärka de romska föreningarna och uppmuntra till nya och att ett stärkt civilsamhälle bidrar till att ökar aktiviteten.

Risk: Att centrets personal i egenskap av romer möts av misstro eller inte förväntas ha den kompetens som krävs för att arbeta med ett utvecklingsarbete.

Åtgärder

- Kompetensutveckla personalen för att förstå arbetsätt och organisationskultur inom olika delar av den offentliga förvaltningen.
- Ha en öppen dialog internt och kunna stötta varandra.
- Metodutveckla och förhålla sig till att det är en del av arbetet att överbrygga det misstroendet.

Risk: Att centret blir en måltavla för rasistiska krafter

Åtgärder:

- Beredskapsplan för hot och trakasserier.
- En faktor att ha med vid val av verksamhetslokaler, tryggheten att röra sig i och utanför dessa.
- Medieträning för att kunna bemöta verbala påhopp i det offentliga.

Risk: Att centrets arbetstid går åt till nationella och internationella uppdrag

Åtgärder

- Vara tydlig vid rekryteringar att ett arbete på centret främst handlar om att jobba i Göteborgsregionen.

Risk: Konflikt med mellan olika romska grupper/familjer

Risk: Att det blir en konflikt mellan representanter för resandefolket och representanter för övriga romska grupper . Den nationella minoriteten romer har varit delad i två samråd i Göteborg då man anser att det är olika frågor som är viktiga.

Risk: Att centrets chef/personal hamnar i konflikt med romska grupper eller representanter.

Åtgärder:

- Ha tid för en dialog både i uppstartskedet och verksamheten.
- Ha en kunskap bland centrets personal om vad som händer i romska grupper och se till att dialogen når ut.
- Vara noga vid rekryteringar och rekrytera folk med lämpliga egenskaper som kan vara med och bygga ett ömsesidigt förtroende.
- Transparens i verksamheten och en tydlighet i uppdrag, verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser.

Bilaga B – Detaljerad tidsplan

2015- Förbereda en verksamhet

- Under våren rekrytera en enhetschef samt en utvecklingsledare med ett övergripande uppdrag.
- Planering och nätverksbildande, förbereda etablering av centret, kommunicera planerna till förvaltningar och bolag i staden samt romska föreningar. Viktigt att i ett tidigt skede ha en genomtänkt kommunikationsstrategi.
- Delta i kommunens samråd med Romska rådet och ha ett nära samarbete med pilotkommunsverksamheten.
- Ta fram samverkansmodell med GR och VGR.
- Hitta lokaler
- Under hösten påbörja rekryteringen av två samhällsväglare och ytterligare en utvecklingsledare.

2016 – ”Smygstarta” verksamheten enbart gentemot Göteborgs Stad.

- Tillhandahålla utbildningar för tjänstepersoner.
- Ta över de nätverk och samordningsuppdrag som anses relevanta att fortsätta med efter Pilotprojektet.
- Bygga upp verksamheten genom intern kompetensutveckling och planering samt få i ordning lokaler och strukturer.
- Ha rådgivning med begränsade öppettider, till exempel tre halvdagar i veckan och öppna träffar främst för föreningar.
- Vara sammankallande för ett nätverk med GR och VGR för att hitta en bra samarbetsform för framtiden.
- Under slutet av året rekrytera ytterligare en samhällsväglare, en utvecklingsledare och en administratör.

2017 – Påbörja samarbetet med GR och VGR efter en modell som tagits fram tidigare år.

- Rekrytera fler medarbetare så det finns en utvecklingsledare per temaområde.
- Utöka verksamheten till fler områden enligt ovan.
- Eventuellt ansöka om EU-projekt.

2018 – Vara i gång med verksamheten i full skala.

Bilaga C- Detaljerad budget

2015	Beskrivning	Kostnad helår i kronor
Löner ledning: Enhetschef och utvecklingsledare med övergripande ansvar.	8 månaders anställningar, 2 heltidstjänster	820 000
Lokalkostnader:	3 månader på en lokal på 250 m2 med en hyra på 1 800 km. Dock svårt att förutsäga inflyttningsdatum och hyresnivå innan det finns förslag på verklig lokal.	120 000
Kontorsutrustning/telefon:	Beräknat på 5000 kr per person och år, med något ökade kostnader för uppstart.	10 000
Möblering av lokal	En engångskostnad som blir aktuell först när lokal finns tillgänglig, kan även hamna på år 2016	200 000
Verksamhetsbudget:	Kostnader för fortbildning, konferenser, resor, trycka upp material, ta in föreläsare, experter och dylikt. Beräknad på en peng på 10 000 per person för fortbildning, resor och deltagande på konferenser och dylikt. 30 000 för övrig verksamhet.	50 000
OH kostnader	5% av övriga beloppet	60 000
Totalt		1 260 000

2016	Beskrivning	Kostnad helår i kronor
Flera finansiärer		
Löner ledning:	2 heltidstjänster	1 230 000
Enhetschef och utvecklingsledare med övergripande ansvar.		
Löner:	3 heltidstjänster	1 368 000
En utvecklingsledare samt två samhällsrådgivare		
Lokalkostnader:	12 månader på en lokal på 250 m2 med en hyra på 1 800 km. Dock svårt att förutsäga inflyttningsdatum och hyresnivå innan det finns förslag på verklig lokal.	480 000
Kontorsutrustning/telefon:	Beräknat på 5000 kr per person och år men med ökade kostnader vid nyanställningar.	50 000
Verksamhetsbudget:	Kostnader för fortbildning, konferenser, resor, trycka upp material, ta in föreläsare, experter och dylikt. Beräknad på en peng på 10 000 per person för fortbildning, resor och deltagande på konferenser. 50 000 för övrig verksamhet.	100 000
OH kostnader	5% av övriga beloppet	160 000
Totalt		3 388 000

2017	Beskrivning	Kostnad helår i kronor
	Omsättningen bygger på delfinansiering med majoriteten av GR kommunerna samt VGR. En del av verksamheten kan komma att finansieras med projektmedel.	
Löner ledning:	2 heltidstjänster	1 280 000
Enhetschef och utvecklingsledare med övergripande ansvar.		
Löner 6 anställda:	6 heltidstjänster	2 736 000
2 utvecklingsledare, 3 samhällsrådgivare samt 1 administratör.		
Lokalkostnader:	En lokal på 250 m2 med en hyra på 1 800 km.	480 000
Kontorsutrustning/telefon:	Beräknat på 5000 kr per person och år med ökade kostnader vid nyanställningar.	50 000
Verksamhetsbudget:	Kostnader för fortbildning, konferenser, resor, trycka upp material, ta in föreläsare och externa tjänster. Beräknad på en peng på 10 000 per person för fortbildning, resor och deltagande på konferenser och dylikt. 100 000 för övrig verksamhet.	180 000
OH kostnader	5% av övriga beloppet	236 000
Totalt		4 962 000

2018 och framåt	Beskrivning	Kostnad helår i kronor
	Storleken bygger på ett samarbete med majoriteten av GR kommunerna samt VGR. En del av verksamheten kan komma att finansieras med projektmedel.	
Löner ledning: Enhetschef och utvecklingsledare med övergripande ansvar.	2 heltidstjänster	1 280 000
Löner 8 anställda: 4 utvecklingsledare, 3 samhällsrådgivare samt 1 administratör.	8 heltidstjänster	3 840 000
Lokalkostnader:	En lokal på 250 m2 med en hyra på 1 800 km.	480 000
Kontorsutrustning/telefon:	Beräknat på 5000 kr per person och år.	50 000
Verksamhetsbudget:	Kostnader för fortbildning, konferenser, resor, trycka upp material, ta in föreläsare och externa tjänster. Beräknad på en peng på 10 000 per person för fortbildning, resor och deltagande på konferenser och dylikt. 100 000 för övrig verksamhet.	200 000
OH kostnader	5% av övriga beloppet	292 000
Totalt		6 142 000

Bilaga D Literaturlista

Urval av tryckta källor

Arbetsmarknadsdepartementet. *Den mörka och okända historien – Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet* (DS 2014:8)

Delegationen för romska frågor, *Romers rätt* (SOU 2010:55)

Diskrimineringsombudsmannen. *Romers Rättigheter* (2011)

Folkhälsoinstitutet. *Hur mår Sveriges nationella minoriteter* (2010)

Göteborg Stad, Östra Göteborg. *Göteborg – pilotkommun för romsk inkludering 2012-2015 - Arbetet 2014-2015*. (2014)

Inrikesdepartementet. *Romer i Sverige – tillsammans i förändring* (1997)

Köljning, Cecilia mfl. *Vi är romer* (2014)

Länsstyrelsen Stockholm. *Strategin för romsk inkludering – Lägesrapport 2013* (2014)

Ombudsmannen mot etnisk diskriminering. *Diskriminering av Romer i Sverige* (2004)

Proposition. *Nationella minoriteter i Sverige* (prop. 1998/99:143, bet. 1999/2000:KU6, rskr.1999/2000:69)

Regerings skrivelse. *En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012-2032* (2011/12:56)

Skolverket. *Romer i skolan* (2007)

Södertörns högskola. *Mamma ska jag säga att jag är rom?* (2013)

Ungdomsstyrelsen. *Unga romers situation – en intervjustudie* (2009)

Urval av elektroniska källor

Malmö.se/rikc

Minoriteter.nu

Varromskahistoria.se

Bilaga E - Exempel på verksamheter och aktiviteter som skulle vara möjliga för ett kommande center att arbeta med

- Gå genom bestämmelser och former för förenings- och kulturstöd för att se hur de i större utsträckning ska vara tillgängliga för den romska gruppen.
- Skapa kommunala sommarjobb åt romska ungdomar, som får i uppdrag att sprida kunskap om romers situation och om de nationella minoriteterna till andra ungdomar.
- Erbjud socialtjänsten rådgivning och kompetensutveckling
- Anordna eller delta vid träffar med alla nationella minoriteter för att dela erfarenheter och perspektiv.
- Delta i ett kommunövergripande nätverk kring fattiga mobila EU-medborgare.
- Fortsätta driva temagrupperna som har startats i pilotkommunen – få med andra kommuner och regionen i större utsträckning.
- Ha ett lärandesamarbete med Jämlik vård för att identifiera vilka hinder som finns i vården för den romska gruppen (förhoppningsvis kommer det även andra grupper till del) och utifrån detta skapa en utbildning som kan bli en del av regionens verksamhet.
- Hjälpa kommuner och region att hitta praktik och arbetstillfällen för personer ur den romska gruppen.
- Förmedla kontakt mellan till exempel stadsutvecklare, utredare och andra som behöver komma i kontakt med den romska gruppen för att utforma förslag på andra områden.
- Sammanföra romska föreningar/personer med kulturinstitutioner för att romsk kultur ska få större utrymme och att romer känner sig välkomna i hela utbudet
- Använda sina nätverk i den romska gruppen för att kunna informera om t.ex. nya vägar in på arbetsmarknaden, utbildningssatsningar och andra förändringar inom kommuner och regioner som kan vara av särskild relevans för de romer som lever långt från det offentliga samhället.
- Anordna kunskapsspridning kring vitboken.
- Guida personer vidare i hur de kan få hjälp med diskrimineringsärenden och göra anmälningar.
- Ordna träffar och rådgivningar åt romska personer som nyligen fått arbete om lagar, kollektivavtal, normer inom arbetslivet samt hur föräldraskap och arbete kan kombineras för att öka möjligheten att trivas och kunna stanna kvar på arbetsplatsen.

Bilaga F - En skrivelse från Romska rådet till förstudien om ett romskt center i Göteborg

Idén till ett romskt informations-och kunskapscenter har funnits länge i Göteborg hos olika romska grupper och föreningar.

Genom Romska rådet har frågan aktualiserats då behovet de senaste åren blivit allt tydligare. I samband med utställningen *Vi är romer* vid Göteborgs stadsmuseum samt att Göteborg blivit pilotkommun för romsk inkludering tog diskussionen om ett center ny fart. Kommunstyrelsen tillstyrkte förslaget om en förstudie och därefter har studien genomförts. Till förstudien knöts romsk kompetens och en referensgrupp bildades med förankring i de romska grupperna i Göteborg samt vissa kranskommuner. Det ingick även en tjänsteman från Göteborg Stad i referensgruppen.

Romer har varit delaktiga hela vägen och i alla processer med förstudien. Det har på många sätt varit ganska lätt då tiden är mogen och man nu ser de stora fördelarna för både romer och majoritetssamhället med ett romskt informations- och kunskapscenter.

Romska röster har blivit hörda och de romska kompetenserna har haft fullt inflytande i genomförandet av förstudien vilket ger en bred förankring. Romerna, projektanställda i förstudien och kommuntjänstemannen har i samförstånd och med förståelse kommit fram till resultatet. Förstudien har Romska rådets fulla stöd. Den har mottagits mycket positivt och med förhoppning om att ett romskt informations- och kunskapscenter i Göteborg snart går att förverkliga.

2014-10-22

Romska Rådet